

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום ראשון ח' ניסן תשפ"א | דף היומי בבלי: פסחים קכ | דף הכולל: פסחים פח.
דף היומי בהלכה: מסימן תקס"ח אמצע סעיף ב' בהגה "מיהו תענית שני וחמישי" עד סעיף ג'.
מוסר: שם עולם - אבל באמת ניהא' עד 'ועוד יותר מזה'.
קנין חכמה הלימוד השבועי: 'ארבעה ועשרים דברים' עד 'ואמרו רז"ל שאין התשובה'

להצטרפות לקבלת הפותח בכל יום במייל: dirshu@dirshu.co.il

סיפורה המפעים של מנהלת בית החולים במוסקבה | כל מה שצריך לדעת על ליל הסדר שחל במוצ"ש – מדריך הלכתי מעשי לעיון ולהורדה | מה עושות 20 מכוניות צעצוע במגירת שולחנו של רב נכבד? | האם אפשר למכור לגוי גם את הקורונה? | 2108

הסיפור היומי

הרב לאו שמע את הסיפור והתחיל לבכות
מהתרגשות. הוא שאל: "האם האמא עוד
בחיים?" ומשנענה בחיוב, ביקש לשוחח עמה
בטלפון כדי לוודא שהכל נכון ואמיתי...

Shlomi Cohen Flash90

סיפור מיוחד על מסירות נפש של אשה יהודיה מאחורי מסך הברזל

במעמדה המכובד היא זכתה לפריבילגיה מיוחדת - וקיבלה כל יום שתי סיגריות. אחת היא עישנה, ואת השניה שמרה מתחת למזרון שלה. כך עשתה כל יום, אחת עישנה, ואחת שמרה. ו"פרוטה לפרוטה מצטרפת", עד שבסוף השנה היו לה שס"ה סיגריות.

מדי שנה אחרי פורים, היתה פונה לאותו יהודי - שבא להעיד לפני הרב לאו שליט"א - נותנת לו את אוצר הסיגריות שאספה ומבקשת ממנו למכור אותם בשוק השחור עבור... עבור מה? עבור משהו מאד יקר וחשוב - קמח! קמח לאפיית מצות!!

הרב לאו שמע והתחיל לבכות. השגה כזאת של אשה יהודיה שלא יודעת כמעט כלום משמירת תורה ומצוות. הוא שאל: "האם האמא עוד בחיים?" ומשנענה בחיוב, ביקש לשוחח עמה בטלפון. היא התגוררה עדיין ברוסיה, והוא התקשר אליה לוודא שהכל נכון ואמיתי. והיא אכן אישרה שהכל היה כמו שסיפר:

הרב לאו אמר בהתרגשות לאותו עולה: "אתה יודע מהו ההבדל ביני לבין אמא שלך? אני שומר פסח פעם בשנה, ואילו

לפעמים שומעים סיפור יפה, ולפעמים שומעים סיפור שמעורר ומחייב - כותב לנו אחד מקוראי 'הפותח'. את הסיפור דלהלן שמעתי מהמגיד המפורסם פה מפיק מרגליות הרה"ח ר' יוסף יצחק זעקבסון שליט"א ממונסי, לפני מספר שבועות ביום י' שבט.

בתקופה שעלו רבבות אלפי ישראל מרוסי' לארצנו הקדושה, לפני שלשים שנה בערך, היו מוכרחים בתי הדין לברר על יהדותם של רבים מהעולים. והנה ביום מן הימים הגיע אדם כבן 42 שנים לבית דינו של הרב הראשי הגאון ר' ישראל מאיר לאו שליט"א - שהיה אז הראב"ד של תל-אביב יצ"ו, ואמר שהוא יהודי. היו לו שני עדים, אחד שהעיד שהיה במעמד הברית שלו, ועוד מישהו שהכיר את אמו וידע בבירור כי היא יהודיה.

כיצד יכול היה אותו יהודי להעיד בביטחון שהאמא היא יהודיה, לאחר 'סגר' של שבעים שנה ברוסיה, והניתוק המוחלט מתורה ומצוות ששרר שם?

ובכן, אותה אשה היתה מנהלת בבית חולים במוסקבה.

המעשה הנ"ל מחייב את כולנו להתכונן ולקדש עצמנו גם כן במסירות נפש, ובמיוחד לקדש את הפה, כפירושו הידוע של ה'תפארת שלמה' על הפסוק בתחלת פרשת צו: "מצות תאכל במקום קדוש", ש"המקום" שמכניסים בו את המצה, דהיינו הפה, יהיה "מקום קדוש". וכפי שבסיגריה יש (כנראה..) איזו "עבודה" כאשר מכניסים אותה לתוך הפה, ו"עבודה" כשמוציאים את העשן, כמו כן לשמור בזהירות יתירה מה שמכניסים ומה שמוציאים מהפה כהכנה דרבה לקראת פסח הבעל"ט!

היא שומרת פסח במשך כל השנה!
העובדה הזאת היא פלא פלאים! ברוך ה', אני אישית לא מכיר ולא מבין בתאוות העישון, אבל כפי שרואים מאלו שמבינים בזה, הרי להתאפק בכל יום מלעשן את הסיגריה השניה, במשך כל השנה, כדי לקיים מצוות אכילת מצה! זה נורא נוראות! מסירות נפש ממש, כמש"כ רש"י ריש פ' חיי שרה: "אם יש את נפשכם - רצונכם", דהיינו שמסירות נפש פירושה מסירות הרצון. נשארנו לנו ימים ספורים להתכונן לקראת מצות אכילת מצה.

בעניינא דיומא - פסח

בליל הסדר תשפ"א, כל בני הבית יושבים לשולחן הסדר רגועים ונינוחים...

ומדוע לא נאמר לילדים: "לכו לישון כדי להיות רעננים בליל הסדר"? | פסח תשפ"א - כל מה שאתם חייבים לדעת על ליל הסדר שחל במוצאי שבת, מאת הרה"ג רבי יצחק יעקב פוקס שליט"א

רבנו תם - [8:12] על מנת שלא יירדמו הקטנים וישארו ערניים. יש מכינים נר הבדלה קטנטן לצורך "ברכת הנר" שביקנה"ז - יין קידוש נר הבדלה זמן (שהחיינו) בו נפתח השנה, את ליל הסדר, [בני חו"ל יכינו עוד נר קטנטן ליקנה"ז נוסף שלהם, בליל יו"ט שני של שביעי של פסח שחל להם, גם כן במוצאי שבת]. חול המועד מלא - לשמחת המועד, מתוך חירות גוף ונפש, לקיום דברי הירושלמי [במשנה ברורה תקל, ב]: "אמר רב אבא בר ממל... כלום אסור לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגעין בתורה" כמה חבל שפסח שכזה חל רק לפני 13 שנה ויחול שוב רק בתשפ"ה, יבוא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

מבנה חג הפסח תשפ"א מעורר שאלות רבות המחייבות בירור, בדפים שלפניכם, בס"ד, הדרכה ופתרונות מפורטים מתי וכיצד נקיים השנה, "בדיקה", "ביעור" ו"ביטול החמץ", ומתי תחול "מכירת חמץ" כאשר בשבת הגדול עדיין נאכל חמץ? מה עלינו להכין מלפני שבת לקראת ה"סדר" שיתקיים מיד במוצאי שבת? מה האפשרויות לקיום מצות "לחם משנה" ב"שבת הגדול" ערב הפסח?... באיזה אופן יתקיים ביעור החמץ הנוטר מסעודות השבת, כאשר כל הבית נקי ומוכשר כבר לפסח?... מתי וכיצד תאפנה "מצות המצווה" לנוהגים לאפותם בערב פסח אחר חצות?... אלו תכשירי ומוצרי איפור כשרים לפסח השנה? מתי וכיצד ננקה ונכשיר את ה"אלמנטים האורתודנטיים" [תותבות, גשרים, שומרי מקום, קוביות] כשבשבת עדיין אוכלים חמץ? מה דינו של השוכח להבדיל בקידוש ליל הסדר?... מהו הקוד של השנה המאפשר לנו לזהות לאחר הפסח, מתי יוצר המוצר שלפנינו?... מה הן הלכות ומנהגי ספירת העומר?... כיצד מקיימים "פסח שני".... והאם לבני ספרד, שאינם נישאים השנה במוצאי

הרב יצחק יעקב פוקס שליט"א

כמה מעלות טובות למקום עלינו בפסח שנה זו

שבוע ארוך ומלא להכנות והניקיונות לפני הפסח, בנחת ברוגע ובשמחה. ובהגיע שבת הגדול - ערב פסח, הבית נקי מבריק ובדוק מחמץ, יום שלם לפני בוא החג [פרט לפינת ה"לחם משנה" - כדלהלן], באה שבת - באה מנוחה, מעיינים וקוראים ב"הגדה של פסח", [נמנעים מלומר "לכו לישון כדי שנהיה ערים ורעננים בליל הסדר" (מג"א ר"צ בשם ספר חסידים), אפשרי לומר: "כל הנח וישן כל צרכו - יקיים" וכל המרבה לספר ביציאת מצרים - ו"הרי הוא משובח".

בליל הסדר תשפ"א כל בני הבית ובפרט עקרת הבית - עיקרה של הבית, יושבים לשולחן הסדר רגועים ונינוחים, כבני ובנות חורין - ממש, בני מלכים הבאים לעשות רצון אביהם שבשמים, ולהרגיש, בפועל כאילו זה עתה יצאו ממצרים. השנה, הכול מוכן מלפני השבת: הכרפס ומי המלח, המרור ושאר הירקות בדוקים וחתוכים, החרוסת מוכנה [ממתינה לייך שישלימה במוצ"ש - אין איסור לש ביום טוב]. המצות כבר הופרשה מהן חלה [מצות המצווה - מוקצות מטלטול בשבת]. בקבוקי היין ומיץ הענבים בפקקים מופרדים, גם הגביעים מוכשרים ומוכנים. בשר ודגים וכל המטעמים ממלאים את מדפי ומגירות המקררים והמקפיאים, מפיוני הנייר מקופלים בשלל צורות וצבעים לקראת סעודות השבת והחג, ה"הגדות של פסח" כבר הורדו מעל גבי המדפים העליונים, בגדי יום טוב [והקיט"ל] מגוהצים ומוכנים ללבישה לקראת הסדר [מיד אחר אמירת "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" בהגיע צאת הכוכבים של מוצ"ש - 7:32] וכל זה, כדי להתחיל בליל הסדר בנחת, וככל שאפשר מוקדם [רצוי לאחר הגיע זמן

ל"ג בעומר" (ליל שבת קדש) האם יהיו מותרים להסתפר, כבר בל"ג בעומר" יום שישי, ערב שבת, לכבוד שבת?

ראשית, חובה לציין: "משנכנס אדר מרבין בשמחה" - וממשיכים להרבות בשמחה! גם בחלוף ימי הפורים, ואף בחודש ניסן, כדברי רש"י תענית כ"ט ע"א: "מרבין בשמחה" - בימי אדר וניסן שנעשו בהם ניסים לישראל פורים ופסח". וכנפסק בשו"ת חתם סופר או"ח ק"ס.

יום חמישי י"ב ניסן - תענית בכורות" מוקדמת

כל בכור או מי שבנו הבכור עדיין קטן - מתענה בשנה זו ביום חמישי י"ב בניסן - יומיים לפני זמנה שביום י"ד ניסן, ע"פ (י"א בשו"ע ת"ע, ב והכרעת הרמ"א שם. וכן כתבו האחרונים חכמי ספרד). ויש שנהגו להחמיר ולהשתתף בסעודת מצוה גם ביום שישי (וכן נוהג הגר"ח קנייבסקי שליט"א) לא מוצאים סעודת מצוה - אין להתענות ביום שישי ולהיכנס לשבת מעונים (ראה מ"ב תי"ז, ד), ויש שהקילו, בשנה זו, שאב לא יתענה עבור בנו קטן, כיון שיש האומרים שהתענית בשנה כזו - נדחית לגמרי, "אין להטיל חוב במנהג ספק" (היעב"ץ ובכה"ח). וטוב להשתתף בסיום.

הבכורים שאינם מעוניינים להתענות, משתתפים בסעודת סיום כדי להיפטר מתענית, בסעודת הסיום, אין הבכור צריך לאכול כזית, אלא מספיק שיטעם משהו, ודי לאכול תמרים, צימוקים או סוכריות וכדומה (דעת הגרש"ז א"צ"ל בספר ועלהו לא יבול עמ' קע"ד). בכור שהיה אנוס ולא יכול היה, להצטרף לסיום מסכת, בשעת הדחק, יכול להצטרף לסיום בשמיעה בטלפון ("מעדני שלמה" עמ' ב). והחש בראשו, כשאין סעודת מצוה, אינו צריך להתענות, בוודאי לא השנה שי"א "כיוון שנדחה - ידחה", וטוב שיאכל רק מיני תרגימא (משנ"ב ת"ע)

הערה: כיון שיש הנוהגים להשתתף בשנה כזו, בסיום הנערך גם ביום שישי מפני שלדעת המאירי והחיד"א - התענית בשנה זו ביום ו, כשיש שני מסיימים, יסיים האחד בחמישי והשני בששי (הגר"מ שטרנבוך שליט"א).

בכור ששכח להתענות בחמישי: יתענה או ישתתף בסעודת מצווה ביום שישי (הגר"ש אלישיב והגר"ש דבליצקי זצ"ל בהגדת "רב פנינים").

בת ואשה בכורה - רצוי להביא להן משיירי סעודת הסיום. שלדעת השו"ע ת"ע: "יש מי שאומר, שאף בכורה נקבה מתענה, שהרי "בתיה בת פרעה (בכורה) ניצלה ממכת בכורות בזכות שמשתה את משה מהיאור". ואף שהוסיף הרמ"א: "ואין נוהגים כן" וכן כתבו החיד"א ובא"ח (א), צו) מכל מקום, ראוי להביא להן.

אור ליום שישי י"ג ניסן - בדיקת חמץ מוקדמת

בדיקת החמץ, אף שהשנה אינה מתקיימת בזמנה המקורי - אור ל"ד ניסן, וכשמקדימים (בשאר שנים) אין מברכים על

בדיקה מוקדמת - מפני שאין שורפים את החמץ למחרת, השנה, בודקים כרגיל עם ברכה, כי זה הוא זמנה השנה (ט"ז). אלא שאין אומרים לאחר הבדיקה את נוסח הביטול, הנאמר כל שנה.

שאלה: מדוע אין בודקים בליל שבת [אור ל"ד ככלל שנה] ויבוא עשה של בדיקת חמץ וידחה איסור טלטול מוקצה, שהרי גם בדרכן אמרינן עשה דוחה לא תעשה (מג"א תמ"ו, ב בשם הש"ה) ? תשובה: א. כיון שאפשר לבדוק בליל י"ג, אין לומר שהבדיקה תדחה איסור טלטול הנר, והטלטול לפני בדיקה, ועדיין אין העשה - "לא בעידנא" (אבני שוהם ס"א, ג). ב. איסור הטלטול חמור יותר, בחשש הבערה כיבוי כעשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (שדי חמד, מערכת חומץ ומצה ה, י"ד).

השוכח לבדוק באור לחמישי [- חשב, מדוע לבדוק כל כך מוקדם], אם נזכר ביום שישי - יבדוק מיד כשנזכר, כדרך שבודקים בלילה, ולאור הנר בחורים ובסדקים (שו"ע תל"ה, א ובא"ח צו, ג) לא בדק לפני שבת ונזכר בליל שבת, יש שהתירו לומר לגוי להדליק ולטלטל עבורו את הנר (שו"ת אבני צדק א, נ) אך להלכה, דבר זה נאסר בתכלית (שו"ע הרב תל"ה, ג וחוק לישראל) - אלא, יבדוק בליל שבת מה שיוכל לאור החשמל, והשאר למחרת לאור החמה, ובחורים והסדקים שצריך נר - יבדוק במוצאי שבת ליל הפסח, ואם ביטל את החמץ בשבת, לפני זמן איסורו - אזי לא יבדוק אלא במוצאי יום טוב.

"בדיקת חמץ"

עם צאת הכוכבים - 6:30 [עדיין "שעון החורף" לאחר ערבית, לאחר שטואטא הבית כולו סופית, ובוצעה "שטיפה גדולה": בודקים את החמץ לאור נר שאינו נוטף או כשקשה בנר, עם פנס, והבדיקה עם פנס, חיונית, תחת רהיטים ומיטות הסמוכים לארץ, במכונית ובמקומות שמסוכן להיכנס עם שלהבת הנר, ואכן, מכונית, רצוי לבדוק ביום לאור השמש כשהדלתות פתוחות. אין צריך לכבות את האור בזמן הבדיקה, אדרבה, צריך תוספת אורה. (כך נהגו החזון איש והסטייפלר זצ"ל). בעל שמאחר, עדיף שתבדוק אשתו בזמן, בשליחותו, בברכה, ותשאיר חדר אחד שיבדוק הוא בברכה.

הערה: משהגיע הזמן אין אוכלים ולא טועמים אפילו לא פירות [גם בבדיקת י"ג - מ"ב ת"ע, ו] אמנם, הרעב - עדיף שיטעם פת או מזונות עד שיעור כביצה (56 גרם) ופירות אפילו הרבה, משימהר בבדיקה. העיף - טוב שינוח מעט (שו"ת מהרש"ם).

מה וכיצד בודקים

נשאל רבנו מרן הגרש"ז אוערבך זצ"ל: באיזה אופן יש לבדוק את החמץ אור לארבעה עשר, הרי אם צריכים לבדוק כל כים וכל מקום, הרי שגם בהרבה שעות אי אפשר יהיה להספיק? ואם לאו, מה בודקים בכלל כיום? והרי זה נראה כחוכא וטלולא? והשיב רבנו, שסדר הבדיקה כיום הוא, שאם לא בדק מקודם, ודאי שחייב, מעיקר הדין לבדוק כעת לאור הנר את כל הבית,

נשכח לבטלו בשבת, זמן הביטול השנה וגם שלא לטעות בשנה הבאה ולא נבטל אחר הבדיקה (שו"ע תמד, א ומשנ"ב, א) באמירת "כל חמירא וכו' ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא" - בתרגום: "כל חמץ ושאר, יהא בטל ויהא כעפר הארץ". אבל לא אומרים: "וליהוי הפקר" ורק בביטול של שבת בבוקר, מוסיפים: "וליהוי הפקר" (לוח א"י). זהירות מיוחדת: לאחר הבדיקה, להצניע את החמץ שייאכל למחרת ובשבת, ולהיזהר שלא יתפזר (בפרט על ידי הקטנים) ונתחייב בבדיקה חוזרת! (מ"ב תמ"ד, ג ושו"ע הרב, א ובן איש חי, צו).

מכירת חמץ

היינו: מכירה ע"י רב או שליח בית-דין, בחתימה ובעשיית קנין, אפשרי גם למנות את המוכר דרך הטלפון ולציין הכתובת והמקומות בהם החמץ מרוכז. יש לדעת: כל עניין מכירת החמץ נועד לחמץ שנשאר לאחר הפסח, מפני שחמץ שלא נמכר לגוי במשך הפסח אסור באכילה ובהנאה לאחר הפסח אפילו פחות מ"כזית". אלו שאינם מוכרים מוצר חמץ (ויסקי, ויטמינים, חמץ וכדומה) חייבים לנקות ולבדוק היטב את התנורים והמעבד מזון, הספרים והבגדים כי אי אפשר למכור רק הדבוק בכלים בבגדים וכו' שהרי שום גוי בעולם לא יקנה פירוורים או לכלוכי חמץ דבוקים. אלא אם כן, באמת, מוכרים דבר חמץ ממשי, או תערובת חמץ, ואז הפירוורים הנ"ל נכללים במכירה. כלשון דרכי חיים ושלום, תקע"ח וספר שער יששכר: "וכן דקדקו אבותינו וזקננו שיהיה משהו חמץ למכור בשטר המכירה לנוכרי, שהרי לא חל מכירה על פרורים כאלו הדבוקים בכלים, שאין בהם שווה פרוטה, ועל זה העצה, למכור איזה דברים בשווים, ואגב, כותבים בשטר המכירה על הפרורים שבין הסדקים בכלים וכיוצא, וחלה המכירה גם עליהם והווין של הנוכרי".

הערה: בדיקה, ביטול שריפה ומכירת חמץ יכולים להתבצע ע"י אישה או בת גדולה בשליחות הבעל או אבא

המכירה בשנה שערב פסח חל בשבת

יש לדעת, שהמכירה חלה, השנה, כשעה לפני כניסת השבת (שו"ת הר צבי או"ח, קכ"ו בשם הגרי"ח זוננפלד זצ"ל) על כן, בעלי חנויות לממכר מזון מותרים להמשיך ולמכור ביום שישי עד שעה זו, ואין במכירתם משום ביטול ועקירת המכירה שעשו. כמו כן, יש לדעת, שבמכירת החמץ השנה, אין כוללים את החמץ שייאכל בשבת (לחם משנה וכו'), ואף שישנם מדקדקים, שהצריכו לכלול במכירה את סעודות שבת, כבר העיד הגאון רבי אברהם דב רוזנטל זצ"ל משערי חסד, שהיו מצויים בידו שטרי מכירת חמץ מלפני 150 שנה מוילנה ולא נמצא בשטרות של "ע"פ שחל בשבת" כל רמז למכירת הסעודות, ובערב פסח תשס"ח שמעתי מהגרי"ש אלישיב והגר"ח פ' שיינברג זצ"ל שאין בזה כל צורך, והוסיף ראש ישיבה זצ"ל: "אדרבה, אולי יחזור בו הגוי, וניכשל בגזל גוי".

אבל כיוון שהיום מנקים ובודקים הכול קודם ליל ט"ו [הרי כבר מאחסנים דברי פסח במקרר ובמקפיא ובארונות המטבח, כמה ימים לפני הפסח, וכמובן שבודקים אותם כדי לאור הנר או פנס כראוי (בלא ברכה), לפני הכנסת הדברים, [כדלהלן, כל דבר שניתן לנקות להפכו ולנערו - אינו צריך בדיקת נר]. לכן, בבדיקה הולכים ובודקים לאור הנר בכל מקום ומקום, וגם שואלים: האם ניקיתם היטב ארונות אלו? את המדפים והמגירות הללו? ובוזה יוצאים ידי חובה (קובץ קול תורה חוברת מ' ניסן תשנ"ו עמ' כ"ג שבות יצחק פסח עמ' ל"א) ולעניין הבגדים, כתב רבנו ב"הגדה של פסח", ענייני בדיקת החמץ: "אם בזמן שניקו את הבגדים בדקו את הכיסים מחמץ לאור היום, אין צורך לבדקם שוב בליל בדיקת חמץ".

הבדיקה בפועל

נהגו שאחר, מהבודק, מניח 10 פתיתי חמץ שבכל אחד פחות מ"כזית" מחמץ שאינו מתפורר, ועדיף, לעטוף הפתיתים ולרשום היכן הונחו. וכיום, שמנקים הכול ביסודיות יתכן שהנחת הפתיתים, יש לה יסוד מן הדין ולא רק עפ"י הקבלה, כדי שלא תהיה ברכה לבטלה, אף שמעיקר הדין, הברכה על עצם הבדיקה. הונחו עשרה, ונמצאו רק תשעה - אפילו לא היה פתית בגודל כזית, חייבים לחזור ולבדוק ("חוט שני" עמ' ס"ב עפ"י דעת החזון איש, וכן דעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א). הונחו עשרה, ונמצאו אחד עשרה - יש לבדוק את הבית שנית (ראה שו"ע תל"ט, ג). כל דבר שניתן להפוך ולנער אינו צריך בדיקת נר (כיסים, מגירות נשלפות, תיקים) הגהות המהרש"ם ויש לציין: "אלו הבודקים בהעברה בעלמא (כגון, רק כדי למצוא את עשרת פתיתי הלחם שהטמינו) - קרוב לומר, שהברכה שעושים על הבדיקה - ברכה לבטלה היא" (דרך פקודיך מצוה ט, הובא בליקוטי מהרי"ח).

חובה להזכיר: כל שלא עשו בדיקת חמץ, כדין, לאור נר או פנס או אור השמש (כשאורה נכנס למטבח) לאחר ניקוי המקרר, המקפיא וארונות המטבח, בטרם הכניסו לתוכם את מוצרי הפסח (לפני ליל הבדיקה, כמובן בלא ברכה). חייבים כעת, בליל י"ד בשעת הבדיקה, לרוקן את המקומות הנ"ל ולבצע בדיקה כדין. שהרי, אין מקום בבית החייב בדיקה כמו המקרר וארונות המטבח !!! עצם הניקוי, אין די בו, ישנו ניקוי, וישנה חובת בדיקה. אמנם בעל ה"נודע ביהודה פוסק, שחדר שכיבדוהו (ניקוהו) ג' ימים רצופים - חזקתו בדוק, אבל מי מנקה מקרר מקפיא או ארונות מטבח ג' ימים רצופים.... ? ואסור לפי הדין להיות ולהשתמש בפסח במקום שלא נבדק !!! אפילו באים בחול המועד, לדירה שכורה למלון או אכסניה שלא נבדקו, "לא בדק בליל הבדיקה הולך ובודק בברכה עד ערב חג אחרון" (שו"ע תל"ו).

ביטול חמץ

מיד לאחר בדיקת החמץ, נאמר נוסח "ביטול חמץ" (שמא

להבהרת ביצוע המכירה השנה, נצטט ממכתבו של מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל:

"בדבר השאלה, איך להתנהג בשנה זו במכירת החמץ, שאם נמכור ביום שישי בשעה החמישית, יש לחוש שמא המוכר קנה חמץ לאחר המכירה לנוכרי, וע"ז לא חלה המכירה, משום דלא בא לעולם וכו' והחנוונים שעדיין מוכרים, אולי מכישים את המכירה, ואולי אפשר להתנות עם הגוי שלא יחול הקניין אלא סמוך לשבת, אבל יש לחוש דהוי "קניין סודר דהדר למריה ולא מהני לאחר זמן" (נדרים מ"ח ע"ב), ואולי לעשות את המכירה לגוי סמוך לשבת, אבל מה עם החמץ הנאכל בשבת שעליו לא תחול המכירה, ונמצא שהמכירה תלויה בברירה?

חושבני, שמכיוון שמבקש מהרב למכור, ומגלה דעתו שרוצה במכירתו, הרי זה מהני מדין זכין לאדם שלא בפניו כמו בפיקדון, שמותר למכור את החמץ וכו' ואפשר לתת לנוכרי סודר ולבקש ממנו שיחזור וייתן לרב את הסודר והוא ישמור על הסודר שיישאר עד כניסת השבת בידו, ולא הדר הסודר כלל למריה ויכול למכור כל החמץ לנוכרי, וכיוון שאפשר שלבסוף הכול יישאר (אולי יתארחו אצל אחרים) א"כ אין זה תלוי בברירה וכו' ולא נחשב כקונה בשבת מנוכרי, כיון שאוכל כדרכו, ואינו מזכיר כלל שם מידה וסכום, וגם הואיל והמדידה תהיה רק אחר הפסח, אין הנוכרי מקפיד, וגם לא יבוא בשום פעם לידי משא ומתן.

אור ליום שישי י"ג ניסן ערב "שבת הגדול" - המעבר לשעון הקיץ

עוברים בארץ ישראל לשעון הקיץ, מזיזים את מחוגי השעון בשעה 2:00 בלילה קדימה [ק"ץ - קדימה] 3:00. למחרת: נץ החמה - 6:33 סוף זמן ק"ש: מג"א - 8:55 גר"א - 9:40 סוף זמן תפילה (הגר"א) - 10:42 חצות היום (והלילה) - 12:45 מנחה גדולה - 1:16 שקיעה - 6:59

יום שישי י"ג ניסן - ערב "שבת הגדול"

אין מנהג להשכים ביום זה, יותר מכרגיל, כיון שאין היום סוף זמן אכילת חמץ, אלא מחר (לוח א"י ו"מבית לוי") בתפילת שחרית: אומרים "מזמור לתודה" ו"למנצח" (לוח א"י ו"מבית לוי") ומנהג הספרדים, שאין אומרים תחנון, ולא למנצח וגו' ביום צרה וגו' (כה"ח קל"א, ט"ז ותכ"ט, מ).

שריפת החמץ

בשנה זו, שמקדימים לשרוף את החמץ (מלבד הנצרך לשבת) "טוב לבער בערב שבת קודם חצות" (שו"ע תמ"ד, ב) ו"היינו בתחילת שעה שישיית" (מ"ב, ט). ואף שבשאר השנים כתב המ"ב, "קודם שעה שישיית" זה כדי שיישאר זמן לביטול, אבל השנה שהביטול רק למחרת אפשר בתחילת שעה שישיית (מקראי קדש פסח א, מ"ח).

סוף זמן ביעור החמץ

על פי "שעון הקיץ": לשיטת מגן אברהם - 11:2 ולגר"א - 11:43 כדי שלא יבואו לטעות בשנה הבאה (תשפ"ב) לשרוף אחרי חצות ואף שדעת הפוסקים שנכון להימנע, ככל שאפשר, מלהשאיר חמץ - מותר לשייר גם לצורך אכילה ביום שישי (ביה"ל ד"ה ומשיירין וכו'). ואין אומרים את הביטול לאחר השריפה, כנהוג, שאין נאמר: "דביערתיה ודלא ביערתיה" והרי משיירים לאכילה בשבת (מ"ב, י) אבל מנערים את הכיסים, ואומרים את התפילה לביעור הייצר הרע (תשובות והנהגות ב, רי"א). ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, שאף מי שאמר בטעות "כל חמירא וכו'" רשאי לאכול מהחמץ עד למחרת, שהרי זה הפקר בטעות, ובכל אופן זכה מן ההפקר.

אופן השריפה: לכתחילה, יש לשרוף באש, בלא חומרי דליקה. כמו כן, אפשרי (במקום שלא ניתן להדליק אש), לפורר לים או בשירותים. נהוג לשרוף עם החמץ את הלולב, פתילות החנוכייה, הפרשות החלה שנשארו. (מרן החזון איש זצ"ל שרף את ציפורניו שנטל במשך השנה). ויש להקפיד על הפרדה בין בשר לבין חלב במדורת החמץ. שהרי ישנו איסור לבשל בשר בהמה בחלב, אף בלא אכילתם.

הכנות לקראת "שבת הגדול" וליל הסדר

כתב הגרי"ח זוננפלד זצ"ל ב"הנהגות לערב פסח שחל בשבת": בשנה זו, יקדימו את כל ההכנות שרגילים לעשות בערב פסח, לערב שבת, שבשבת אסור להכין, ואם נשהם לליל הסדר, נתמהמה בעריכת הסדר.

הכנת נרות לכבוד שבת ויום טוב

יש המדליקים בכל חג, שני נרות בלבד, ויש שאינם משנים בין יו"ט לבין שבת גם לא בסדר ההדלקה והברכה ולא במספר הנרות. ובפרט כשיום טוב, מיד בצמוד לשבת, שלא יראה שממעטים בכבוד יום טוב.

לפנינו שתי הדלקות הנר, נכין נרות גם כמונבן, לקראת הדלקת

"שבת הגדול", וגם לקראת ההדלקה בליל הסדר

בשמן ופתילות - יש להכין פתילות, גם עבור הדלקת מוצ"ש, שאסור לחתוך פתילה ביו"ט, ומותר להוציא את הפתילות המשומשות, כדי לשים חדשות, שהתירו טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש [אור הנרות] (רמ"א תק"ט, ז והגרע"א תק"א על הט"ז, ז), ועדיף לכתחילה לנער את הפתילות המשומשות, ישירות לתוך פח האשפה, מבלי לטלטלם ביד (שו"ת באר משה ח, קס"ח). וב"פתיל צף" עדיף להשחילו גם עבור יום טוב, מלפני שבת, שיש אוסרים להשחיל ביו"ט אף שהיא השחלה חד פעמית. ופעמים שהנקב שבפקק הצף אינו פתוח לגמרי, ואסור להרחיבו ע"י הכנסת הפתילה החדשה, מחמת קורע ומכה בפטיש (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשערי הוראה קובץ ח, עמ' ק"ח ובספר

שש"כ ל"ג, הערה מ"ג בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

בנרות רגילים - מותר לקראת הדלקת יום טוב (בהגיע צאת הכוכבים) לנקות את שאריות הנר שבפמוט, בכלי שאינו מוקצה, ועדיף ישירות לפח האשפה (שש"כ י"ג הערה ק"מ) אך לא להמיס במים חמים, משום "מוליד". ואסור להדביק את הנרות החדשים. על כן נשתמש בתחתיות או נכין נרות ליום טוב על מגש נוסף. בנרונים (בכלי מתכת) - פשוט, מחליפים לקראת הדלקת יום טוב, בחדשים. 4. בנריות בתוך כוס - כדי שלא יידבק עיגול המתכת שבתחתית הכוס ויפריע להדלקת יום טוב, יש לטפטף מעט שמן או מים בטרם מניחים את הנרית הראשונה לקראת שבת בכוס, ואם בכל זאת נדבק, יש להוציאו בעזרת כלי שאינו מוקצה.

הערה: לכתחילה אין להשתמש ביום טוב בפתילות חדשות שהודלו לקראת שבת (מבלי להדליקן ולכבותן לקראת השבת), מפני שהשימוש בפתילות שהובהבו מהדלקת השבת, נראית כהכנה משבת ליום טוב על כן לקראת הדלקת יום טוב, או להופכן לצידן השני, או להחליפן בפתילות חדשות (מ"ב תק"א, ל"ד).

הכנת מקום האכילה בשבת

מכינים "פינת חמץ" לאכילת סעודות "שבת הגדול" כדי שלא יתפזר חמץ בבית הבדוק לפסח, יש קובעים את "פינת החמץ" מחוץ לבית, בחצר או בחדר המדרגות [בזהירות משמיעת "קול בנות ונשות השכנים, בזמירות של שבת] ואולי עדיף בפינה בתוך הבית, רצוי בצמוד לכניסת הבית, ובמקום שממנו ייראו נרות השבת. רצוי להשתמש בשולחן וכיסאות בלי חריצים וקישוטים מגולפים, פורסים מפה חד פעמית, המיועדת לקיפול וזריקה לאחר השימוש (יש פורסים מפה כזו גם על הריצפה תחת כל שטח השולחן והכיסאות - יש להיזהר מהחלקה), אין לאכול על גבי שטיח, שניקויו בשבת אסור אפילו ב"שואב אבק" ידני או מברשת - מחשש תלישת סיבים (שו"ת שבט הלוי א, ל"ב). היכולים לאכול בשבת במקום הקבוע לאכילת כל שבת ויום טוב - תבוא עליהם ברכה, שמכבדים "שבת הגדול", מכל מקום אין לאכול במקום דחוק משום כבוד השבת (הגר"מ ט"ב "ארץ ישראל").

הכנת שולחן הסדר

במידת האפשר, כשאוכלים בשבת בחדר אחר, ראוי להכין את שולחן הסדר במקומו, ערוך ומוכן, כבר לפני שבת, שהרי בשבת אסור לערוך, ואפילו לא להציב כיסאות סביב השולחן לסדר שיהיה בלילה, משום הכנה משבת ליום טוב (מהר"י וייל, קצ"ג מקו"ח תמ"ד, ז פמ"ג ומ"ב תרס"ז, ה) לסדר הפסח יש להכין: שולחן יציב, כסאות נוחים, כריות להסיבה. שו"ע תע"ב, ד: "אישה אין צריכה הסבה א"כ היא חשובה וכל הנשים שלנו חשובות אך לא נהגו להסב" למעשה: נשים בנות ספרד - נהגו להסב (כף החיים שם, כ"ח) בנות אשכנז חייבות בהסיבה, אם הן חשובות, וכן נהגו בפועל אף בזמננו:

החיד"א בברכי יוסף שם, מנהגי מרן החתם סופר, ערוך השולחן "דחשובה אף בזה"ז צריכה הסיבה", היעב"ץ בסידורו, ובכף החיים שם, כ"ח: "חשובה בת אשכנז המחמירה להסב תבוא עליה ברכה" וכן נהגו בבית החזון איש והסטייפלר זצ"ל.

ובכסף משנה פ"ז מהלכות חמץ ומצה 4 אפשרויות להגדרת "אישה חשובה": 1) בת גדולי הדור אשת חיל יראת ד'. 2) חשובה בפרי ידה. 3) שאין לה בעל והיא גברת הבית. 4) מי שיש לה עבדים ושפחות ואינה צריכה להתעסק בתיקון המאכלים וענייני הבית

צורת ה"הסיבה": היינו, הטית הראש והגוף לצד שמאל, בהישענות על כרית המונחת על ידית הכיסא, או בסיבוב מסד הכיסא לשמאל והישענות עליו.

הכנת "לחם משנה" לסעודות שבת

[בילקוט "מעם לועז" פרשת בא: "האנשים קוראים אותה שבת של שני הלחם"]

לפנינו ארבע אפשרויות שונות וכולן מוסכמות על ידי גדולי

הפוסקים

א. מכינים חלות או לחמניות ועדיף אולי פיתות או לפות, שאינן מתפוררות כחלה [יש לציין שבפיתה רגילה תקנית הנמכרת בארץ (כ 100 גרם) - כשלושה "כזיתים" ומעלה - הבצק הסמיך ביותר מכל סוגי הפת.

הסרת תוויות מעל החלות של שבת: מרן בעל "קהילות יעקב" זצ"ל הקפיד להסיר לפני השבת, בזהירות, את התוויות המודבקות לחלות שמשאירים ללחם משנה, כיון שבשבת יש להסירן עם קצת מהחלה, וחשש לפיזורן של הפירורים, וגם אסור להשליך התוויות עם הדבוק בהן לשירותים, משום איסור מוחק, וכשירד עם התווית מעט מהחלה, היה חורק אותו מקום מעט באש לפני שבת, להחזיר את החלות להיות "לחם משנה" ללא חסר.

צירוף מצה ללחם משנה: אפשרי אף בסעודה של הבוקר (קובץ אגרות חזון איש א, קפ"ח ו"הליכות שלמה" ה, י"א) מפני שראויה בליל שבת - "אין מוקצה לחצי שבת" (מהרש"ם בדע"ת שם), ואף בערב פסח ביום, מותרת לקטנים שעדיין אינם יודעים מסיפור יציאת מצרים. ומכל מקום, אף לחם שלא ניתן לאכילה, שאינו מצטרף, מכל מקום לחשיבות "לחם משנה" מונח עוד לחם (חוט שני שבת, ד עמ' שס"ט). ואפשר לצרף המצה כשהיא עטופה בניילון (כן נהג מרן הסטייפלר זצ"ל אורחות רבנו, פסח). אבל, מצה המיועדת למצוות מצה של ליל הסדר "מצות מצוה" - אסורות בטלטול בשבת משום מוקצה (פמ"ג א"א, א).

לאחר קיום אכילת "לחם משנה" עוברים לשולחן שבת ה"פסחי" לאכילת הסעודה, יש החוזרים לברכת המזון ל"פינת החמץ", מפני שברכת המזון מקומה במקום שנאכלה הפת (שו"ע, קע"ח). אמנם, שמעתי מהגר"א נבנצל שליט"א בשם הגרש"ז א"צ"ל, שמחדר לחדר באותו בית אינו נחשב שינוי מקום, כיון

או מטוגנת " בשבת זו, וכן נהג בעצמו, וכן אכל מצה מפוררת שנתבשלה, והורה שברכתה "המוציא". למעשה: האוכלים מצה מבושלת או מטוגנת פחות מ"כזית" כ 30 גרם - מברכים "בורא מיני מזונות" ביותר מכזית - "המוציא" ו"ברכת המזון".

ד. אכילת מצות: בליל שבת, מעיקר הדין, הנהוגים כל שנה לאכול מצות - עד בוקר י"ד בניסן, מותרים לאכול מצות בסעודת ליל שבת (שו"ע תע"א, י"ב) ולא חוששים שיבוא לאכול בשנים אחרות (הגר"ש דבליצקי זצ"ל). [היינו - לבני אשכנז - המברכים לדעת רוב רובם של הפוסקים, על המצה כל השנה "המוציא"], ויש מחמירים שלא לאכול מצות כבר מליל שבת (מג"א, ו ושו"ת אגרות משה או"ח, קנ"ה והגר"ש אלישיב זצ"ל). אמנם, מי שאין לו חמץ ואף לא "מצה עשירה" רק מצות, יקיים סעודה שנייה במצה, שסעודת שבת דאורייתא ודוחה איסור מצה בערב פסח, שמדרבנן, אבל בסעודה ג', שאין חובה בפת, אין לאכול מצה (חת"ס בחידושי לוסף פסחים).

ויש לציין, שלקטנים שאינם מבינים ביציאת מצרים (עד גיל 5-6) מותר לאכול מצות בשבת כל היום (שו"ע תע"א, ב ושו"ע הרב שם ומשנ"ב, י"ג).

כשאינן חמץ בבית ואף לא מצה עשירה או מצה מבושלת או מטוגנת - יש מתירים מצה רגילה אף בשבת בבוקר (לא המיוחדות לקיום מצוות אכילת הלילה - שהן "מוקצה מחמת מצווה" בשבת) בכמות "מעט יותר מ"כביצה", כשנאכלת קודם זמן אסור אכילת החמץ [מג"א - 10:11 ולגר"א - 10:41] כדי שלא לבטל סעודת שבת. וכדי שעדיין יהיה חידוש באכילת המצה בליל הסדר. יש מקומות, כבתי חולים, בסיסי צה"ל ובתי מלון שכדי למנוע אכילת חמץ, נוהגים כהוראת שעה להגיש כל היום - מצה שאינה של מצווה.

הערה: יש מגאוני ירושלים זצ"ל שהציעו לבתי מלון, בתי חולים ובסיסים של הצבא וכדומה לאכול בשבת זו מצות שנאפו במפורש שלא לשמה, שבמצה כזו, אין יוצאים ידי חובה בליל הסדר (מ"ב ת"ס, ג וכמבואר במרחשת א, י"א וכן התיר בשעת הדחק בספר אז נדברו י"א, ל"ז ובתנאי שעושים בעריכתה לקראת האפייה היכר שלא יאכלוה בליל הפסח). בבית פרטי, אין להכין ולהשתמש במצות כאלו כלל (שו"ת מנחת יצחק ט, ל והערת הגר"ש ז"א אוערבך זצ"ל, ראה שש"כ ב, נ"ו הערה מ"ז).

הכנת המצות לליל הסדר

חובה במידת הצורך להפריש חלה מן המצות בטרם כניסת השבת להלן מספר כללים בהפרשה:

א. יש לקרב את החבילות זו לזו כשהן פתוחות. אין בכל חבילה שיעור הפרשה, יש להניח לתוך סל אחד או לכסותן במפה (מ"ב תנ"ז, ז ושלמת חיים א, עט) וכן נהג בעל קהילות יעקב זצ"ל לשים את כל החבילות בסדין פרוס, ושם מצה הנוגעת משני צידה במצות שבשתי חבילות - וודאי יש צורך (אורחות רבנו ח"ב עמ' 20).

שרגילים לעבור תכ"ד סעודה מחדר לחדר, ואכן, העיד נכדו הר"א גולדברג שליט"א שהגרש"ז זצ"ל ברך במקום שסיים מאכלי הפסח. וכבר נפסק שלצורך מצוה, מותר לעשות מעברים אלו (שו"ת מנחת יצחק ו, מ"ח) ובפרט אם חוזרים ואוכלים מעט פת ב"פינת החמץ" (מבית לוי פסח, הערה י"ג). יש מכינים ברכונים אותם יכניסו לאחר השימוש לארון שנמכר (יש המשתמשים ב"ברכונים חד-פעמיים). כמובן, כל כניסה מ"פינת החמץ" לתוך המטבח הכשר לפסח תהיה אך ורק לאחר ניקוי הידיים וניעור הבגדים

הערה: מי שיש לו חורים בשיניו וחושש שבאם יאכל חמץ יצטרך לעמול קשה לניקוי שיניו, עם כל זאת, אינו יכול לפטור עצמו מאכילת פת חמץ בשבת, כיון שבעצם האכילה ערבה לו, אלא שמחמת סיבה צדדית אינו רוצה לאכול, לפיכך חייב ולאכול פת לקיים סעודת שבת (הגאון רבי מאיר ברנדסדורפר זצ"ל בשו"ת קנה בשם ג, כ"ח). וראה עוד להלן סוף אות ג.

ב. מכינים "מצה עשירה", היינו שנילושה ביי, שמן זית, דבש, ביצים ושאר מי פירות בלא טיפת מים (בית יוסף תמ"ד ואגרות משה או"ח א, קנ"ה). ואף שלדעת הרמ"א (תמ"ד, א) ופוסקים רבים אף מפוסקי ספרד, בפסח אין אוכלים מצה עשירה מחשש חימוץ, מכל מקום, בסעודת שבת בוודאי יש להקל ולאכולה (שהרי אף חמץ גמור מותר), והנותר, יאוחסן בארון, ומותר באכילה אחרי הפסח (מ"ב תס"ד, ח). והעירני מו"ר הגר"ש ז"א אוערבך זצ"ל שיש להזיזה ממגע המצה העשירה עם כלי פסח, ומכל מקום - אינם נאסרים במגע קר יבש.

הערה: האוכלים מצה עשירה נוטלים ידיים ומברכים "המוציא" - "דאכילת עראי של שבת חשיבא כקבע" ! (עפ"י "מעשה רב" להגר"א וקיצור שו"ע ע"ז, י"ז וכן פסקו הברכ"י קס"ח, ה והאג"מ שם). ואף שלצאת ידי כל השיטות עדיף לאכול שיעור "קביעות סעודה" כ 230 גרם כ 6-7 מצות בגודל "מצת מכונה"..... אלא שלבני אשכנז מצטרפים גם כל הסלטים והממרחים הנאכלים עם ה"פת" לשיעור קבי"ס (מג"א).

ג. מכינים לפני שבת מצות מבושלות או מטוגנות (ב"כלי ראשון"), ואף לאלה שאינם אוכלים בפסח מצה שרויה - הרי מותר עדיין חמץ עד סוף זמן איסורו) אלא שנחלקו הפוסקים, האם רשאים לאכול מצה מבושלת או מטוגנת בכל יום י"ד ניסן (בכל שנה): יש אוסרים - הגר"א (כמובא בשעה"צ תמ"ד, א עפ"י הרמב"ם), חכמת שלמה ובאלך לך שלמה, שכ"ב וכף החיים תע"א, ל"ה). ויש מתירים - משנ"ב תע"א, כ בפשיטות [-קודם שעה עשירית 3:50], חיי אדם קכ"ט, י"ג חוק יעקב שם ואג"מ א, קנ"ב כיוון שאין יוצאים בה ידי חובה בלילה. ואף שיש שהתירו מצה מבושלת רק בסעודת ליל שבת (מג"א שם, ב והגר"ז שם, ב), במקום הצורך, כשקשה לנקות השיניים, או במוסדות ציבוריים וכדומה - ודאי יש להקל ולאכולה גם ביום (הסכמת הגר"ש אלישיב זצ"ל ב"סדר פסח כהלכתו").

הערה: הגר"ע יוסף זצ"ל המליץ על אכילת "מצה מבושלת

ב. יש להיזהר שלא לצרף יחד מצות שמורות ושאינן שמורות וכן מצות יד ומכונה לצירוף סל, הואיל ומקפידים שלא לערבם אלו באלו - שו"ע י"ד שכו, ב. ולדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (בהגדת מועדים זמנים) יש להחמיר שלא לצרף אף לא מצות מתנור ראשון עם מצות מתנור שני.

בדיקת המצות מחשש "כפולה"

כללי כפולה (א) התקפלה המצה ויש הפסק אויר במקום הקפל - אינה אסורה מדין כפולה. (ב) אפילו אין הפסק אויר בין הקפל, אבל אינה דבוקה במקום הקפל עדיין לא נאסרה. ויש המחמירים שאפילו רק נוגעים שני צדדי הקפל בלי שום הפסק אויר - אסורה המצה. (קנה בושם בשם שו"ע הרב). (ג) הכפלים דבוקים באופן שאפשר להפריד ביניהם - אסורה. במצות שלנו אין לחשוש לנפוחה - שהחללים ורובם מחמת חום האש.

הכנת ה"כזיתים" למצוות ליל הסדר

יש המכינים את ה"כזיתים" לצורך מצוות הלילה: אכילת מצה, כורך ואפיקומן בשקיות, השנה - מלפני שבת אף שמותר לשקול בשבת ויום טוב לצורך מצוה, כדי שלא להשתוות בהתחלת הסדר. ולכתחילה יש להקנות את מצות המצווה לכל אורח - מ"שלכם" (דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל).

אפיית "מצות מצווה" כנהוג בערב פסח, בשנת תשפ"א

השנה, זמן האפייה, בערב שבת אחרי חצות - 12:45 ואעפ"י שאינו זמן הקרבת הפסח - זכר לשאר השנים. ואין צורך לבטל את הפירוורים הנופלים מהבצק כמו בכל שנה - שאינו זמן האיסור (מהרי"ל ולוח א"י). ואין אומרים הלל, כיוון שאינו זמן ההקרבה (שו"ת מנחת אלעזר א, נ"ט). יש לציין שיש שאפו בשנה כזו, בליל הסדר לפני הקידוש (הגאון רבי נתן אדלר ובעל ההפלאה במעדני שמואל ק"י, מ"ב וכמובא במנהגי חתם סופר י. י.)

הכנת יינות ומיץ ענבים: עדיף להכין יין בצבע אדום, אא"כ הלבן משובח, מזיגת אדום בלבן בליל יום טוב - מוזגים את הלבן לתוך האדום. לפתוח הפקקים והסגרים לפני החג. בנות ונשים - יכולות לשתות לכתחילה מיץ ענבים, כי אין להן דין שמחת יום טוב ביין המשמח כגברים (הגרצ"פ פרנק זצ"ל). אין לערב במיץ ענבים מים, כיוון שגם כך, טעמו קלוש (דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל). טוב להניח על השולחן בתחילת הסדר את כל סוגי היינות שבבית - כדי שלא לבוא לידי ספק ברכת הטוב והמטיב.

הכנת הגביעים: מכינים גביע או כוס לכל אחד מהמסובים, כולל בנים ובנות מגיל חינוך (6 - 7), המכילים רביעית: לגר"ח נאה - 86 סמ"ק. לחזון איש - 150 סמ"ק. כוסות שלימים, שטופים ומודחים. בני ספרד - מדיחים בין כוס לכוס. בני אשכנז - מוסיפים על הנשאר פרט לקראת "ברך" (סוף הסעודה) שמדיחים הכוס.

הערה: כיון שיש דעות, שיש לשתות לכתחילה את רוב הכוס ממנה שותים - מומלץ שלא להניח כוס גדולה יותר מהשיעור

הנצרך.

הכנת החסה למרור: עלי החסה לאחר בדיקתם היטב מתולעים, יש לעטוף במגבת רטובה או להניחם במקרר כדי שלא יכמשו, שבוודאי לכתחילה - אין יוצאים בעלים כמושים (כך החיים תע"ג, פ וצ"ה ומ"ב שם, ל"ז). הכריכה במגבת הרטובה אינה נחשבת כבישה (שו"ת אגרות משה או"ח קפ"ה ושו"ת שבט הלוי א, קע"ו). אך אין להשאירם במים - שדינם ככבוש ואין יוצאים בהם. השאירם במים - מותר להוציאם בשבת אם אוכלים מהם מעט בשבת, ואפשר לומר לגוי שיוציאם בטרם שהו במים 24 שעות (לוח א"י ושדי חמד חו"מ ט"ו, ב).

לא בררו את החסה מלפני שבת: יבדקוה במוצ"ש למול האור, ותולעת שנמצאה, יש להסירה עם מעט מהעלה, ועדיף להשתמש בקלחים. נבדקה החסה לפני שבת, ואוחסנה במקום סגור וקריר - אין צורך לחזור ולבדוקה במוצאי שבת (כך החיים תע"ג, צ"א). הכנת החזרת (כריין): יש נוהגים בשנה כזו לפורר את החזרת מערב שבת וסוגרים אותה בכלי אטום, שלא תפוג חריפותה, ויש מפוררים במוצ"ש בשינוי, על גבי המפה ולא לתוך קערה, וכן נהגו הגר"א (במעשה רב, י"ב) והחזון איש ובעל "קהילות יעקב" (אורחות רבנו ב, עמ' ע"ד).

הכנת מי מלח: ראוי להכינם לפני שבת, לא הוכנו, מכינים ביום טוב בשינוי, בהוספת מעט מלח לפי הצורך לצלוחית שבה כבר המים (חיי אדם, ק"ל).

ביצה: נוהגים להכין גם בשנה זו, ביצה לקערת הסדר, אף על פי, שכשחל ערב פסח בשבת, לא הקריבו קורבן חגיגה בשבת, לא חילקו חכמים בין השנים, שכל עניין הנחת הביצה לזכר בעלמא (ב"ח תע"ג ומשנ"ב שם, כ"ג). וטעמים נוספים להנחת הביצה: ביצה ככל שמתבשלת יותר נעשית יותר קשה, וכך גם ישראל, "וכאשר יענו אותו, כן ירבה וכן יפרוץ. כמו כן, כל שנה, בליל אותו היום בשבוע שחל בו ליל הסדר חל גם כן יום תשעה באב, על כן, מניחים ביצה, לזכור החורבן.

צליית ה"זרוע": צולים לפני שבת את ה"זרוע" עם קצת הבשר שעליו עד שיהא ראוי לאכילה, וכן נוהגים לצלות גם את הביצה (שערי תשובה תע"ג, ב). ויש להיזהר שלא לומר: "צלו את הזרוע לפסח" אמרו בטעות - לא נאסר הזרוע. שכחו לצלות לפני שבת - צולים במוצאי שבת, ואוכלים ממנו למחרת ביום טוב.

קיפול מפיוני נייר: בשבת ויום טוב אסור ליצור צורות קיפולים בנייר, השומרים על צורתם, משום "בונה", על כן, מותר לקפל מפיוני נייר לעריכת השולחן לצורה של משולש או לגלגלם כנרות העומדים בכוס, או למושכם באמצעם כשהתחתית מוצבת בכוס, כיוון שבפתחת המפיון חוזרת צורתו להיות כבתחילה, אבל אסור הקיפול בצורת הנשארות (שו"ת שבט הלוי ה, ל"ו).

משימות שחובה להקדים לפני שבת

הגעלת כלים: השנה, לאלו שלא הספיקו, מותרת הגעלת כלים כל היום עד כניסת השבת (הגר"ש אלישיב זצ"ל בשלמי אליעזר,

ט ו"מבית לוי ט"ז, עמ' י"ז בשם הגר"ש וואזנר זצ"ל).
2. ניקוי סופי של הטלפונים הניידים והניידים (גם בפסח פה-
(ח).

החלפת ראש המטאטא או ניקוי במסרק סמך.
הוצאת השקית מתוך שואב האבק והחלפתה.
ניקוי יסודי לרצועות השעונים, הצמידים והטבעות. טבעת עם
אבן, שלשו אתה בקביעות בצק, לדעת הגרצ"פ פרנק זצ"ל עדיף
להטמינה עם כלי החמץ בארון שנמכר בו החמץ.
הזרמת מים רותחים עם חומר פוגם לפתח יציאת כיורי
המטבח והחלפת הרשתות.

ניקוי סופי למחשב וכל ספייחיו, בעזרת שואב וממחטות לחות.
יש הרוכשים לעצמם, "מקלדת" מיוחדת לפסח.

8. מעבר סופי על חדר המדרגות מהכניסה ועד פתח הדירה,
כולל ארונות חשמל וטלפון - לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל חובה
על כל דייר עד הדירה שלו, אא"כ ממנים שליח שיבדוק בכל
הבניין.

נעילת דלתות הארונות המסומנים, בהם מונחים החמץ וכליו
הנמכרים, כולל ספרי בישול ואפיה, ספרי טלפון, ויש מוסיפים
ברכונים של כל השנה והטמנת המפתח במקום ידוע.

הכשרת "אלמנטים אורתודנטיים" [תותבות גשרים שומרי
מקום וקוביות]

יש לדעת, שהשנה, מבוקר יום שישי י"ג ניסן שעה - 9:41.
בעלי פלטות, תותבות, גשרים ושומרי מקום, אינם אוכלים
ושותים בהם דברי חמץ בחום "שהיד סולדת בו", היינו כ C45
ובבלל זה, דברי מאפה לוחטים מחום התנור, או עוגיות עם קפה
לוהט וכדומה, אכלו בהם חמץ צונן ורוצים לשתות משקה מאד
חם - יש לשטוף לפני כן את הפה היטב מכל פירורי החמץ.

הכשרת כל האלמנטים הנ"ל תיעשה כבר ביום שישי לפני
שבת, קיימת הכשרה פשוטה ומועילה לכל אלמנט נשלף, לאחר
ניקוי יסודי, להכניסו לכלי שיש בו תערובת של שלישי מים
(פושרים) ושני שלישי מלח - לחצי שעה. כן דעת מרן הגרש"ז
אויערברך זצ"ל בדומה להכשרת חביות הבולעות מין נסך.

הערה: בעלי גומיות - חובה עליהם להחליפם. לפני הפסח
ומאז שהוחלפו, אין לאכול או לשתות, חמץ בחום "היד סולדת
בו וחובה לדעת בעלי אלמנטים שאינם נשלפים (קוביות צמודות
וגשרים קבועים) בנוסף להנ"ל, עליהם להימנע מאכילה ושתיית
חם ביותר- כ C 45 במשך הפסח.

בזאת תם מבצע הכנת הבית לפסח תשפ"א

יש המתעדים בצילום את הבית הנקי... ויש אומרים בשעה
זו, את מילותיו של הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטצ'וב ז"ע, שהיה
אומר בערבי פסחים, בראותו את העמל, הטרחה והיגיעה הרבה,
להגיע לפסח כשר, כהלכתו:
"יהי רצון שהמלאכים העולים מקשר"נ - קרצוף, רחיצה,

שטיפה ניקוי ימליצו טוב בעדנו"

הכנות חיוניות לקראת כניסת "שבת הגדול"

הנחת מקור אש כגון, נר נשמה (אם לא משאירים אש מכוסה
בשבת בכיריים) לצורך מקור של אש להדלקת הנרות במוצאי
שבת ליל הסדר ושימוש בה ביום טוב. כיוון "שעון השבת": יש
לכווננו ליומיים, היות ובלילה השני - ליל הסדר, נרצה שייכבה
האור מאוחר יותר, אמנם, כששכחו, אפשרי להאריך את שעות
התאורה, במוצ"ש ליל הסדר, בלחיצה על זיזים שהאור יכבה
בשעה מאוחרת יותר (סוף זמן אכילת האפיקומן - 12:45).

עירובי חצרות: יש נוהגים לעשות "עירובי חצרות" לכל השנה
בערב פסח, והמנהג שמערבין במצה, שהרי היא ראויה גם ביום
י"ד - שבת לקטנים (שו"ע שס"ח, ה דע"ת, תמ"ב ובשו"ת דובב
מישרים, קל"ח). והמערבים כל ערב שבת ועירבו בחמץ - העירוב
מועיל, ויאכלוהו בשבת שחרית, לפני סוף זמן אכילת חמץ (רמ"א
שצ"ד, ב ובשם בעל "אמרי בינה").

טבילה לכבוד החג: בערב שבת, אף מי שאינו רגיל לטבול בכל
ערב שבת, רוחצים בחמים וטובלים לכבוד החג
איסוף ה"הגדות של פסח" ומיונם: שבשבת יש להיזהר
מ"ברירה" ואפשרי, רק אם יעינו ויקראו מעט בהגדה.

הערה חשובה: השנה, אף אלו שאינם שואלים לפני שבת:
"עשרתם, ערבתם, הפרשתם חלה? הדליקו את הנר" - בוודאי
ראוי שישאלו.

"שבת הגדול" וערב חג הפסח

שימו לב! הדלקת הנרות ב"שעון הקיץ" לקראת שבת פרשת
"צו" - "שבת הגדול" י"ד ניסן
בירושלים - 6:19 במרכז - 6:34 בצפון ובדרום - 6:40

ליל "שבת הגדול"

קידוש ונטילת ידיים

ראוי לקדש ולאכול את "הלחם משנה", לצאת ידי סעודת
שבת ולקיים - "קידוש במקום סעודה" במקום שממנו רואים את
נרות שבת קודש (מהר"ם מרוטנבורג במג"א רע"ג, י"ד ומ"ב שם,
ל"ב).

יש להימנע, במידת האפשר, מלקדש או ליטול ידיים בכוס
חד-פעמית (אולם, כשאינן כוס אחרת, דעת הפוסקים, שבשעת
הדחק, או כשטרחה רבה למצוא כוס רגילה, יש לקבוע כוס זו,
לשימוש חוזר (עכ"פ באותה סעודה) ואף שלעניין נטילת ידיים
צריך כוס "המחזיקה חמים כצונן", יש לסמוך על דברי ה"באור
הלכה" קנ"ט ד"ה "כיון שמחזיק", שכלי שדרך שימוש בצונן, אין
צריך שיחזיק חמים, והמציאות שרוב הכלים האלו, כיום, מחזיקים
חמים. יש לציין: שכל הפוסקים מסתייגים מהעצה להכניס כוס
בתוך כוס, וכלשונם: "לאוסרים, לא יועיל כלום, ולמתירים אין
בזה צורך" ומהנכון, לכוון בברכת הקידוש, גם על הבקבוק שבו

היין, וימזוג אח"כ גם ממנו לתוך הכוס, או שאחר ששמע ויצא, שישתה מהיין שבבקבוק מלוא לוגמיו. וי"א שיכוון בקידוש גם על הפת, וייטול ידיים לפני הקידוש, ומיד אחר השתייה מהיין, יברך על הפת. מכל מקום, אפשרי גם כן, לקדש בגביע מוכשר לפסח, אם יסירוהו מן השולחן, ולא יבוא במגע עם חמץ. האוכלים בחצר או בגינה יזהרו מנטילת ידיים במקום העלול להצמיח. הערה: יש העוטים בסעודות השבת, על ידיהם כפפות חד-פעמיות למניעת הידבקות חמץ בציפורניהם.

שבת שחרית

משכימים לתפילת שחרית, רבים מתפללים כותיקין - נץ החמה 6:33 ואין מאריכים בתפילה בחזנות ובניגונים (מ"ב תמ"ד, ד) ויש הנמנעים ב"שבת הגדול" הזה, מלומר את ה"יצרות והפיזטים" שאומרים תמיד (הוראת הגרי"ח זוננפלד זצ"ל ובלוח א"י). ויש שכתבו, שכשם שמקדימים דרשת שבת הגדול לשבת הקודמת - הוא הדין ליוצרות, שאומרים אותם, בשבת הקודמת לאחר תפילת עמידה לפני קדיש תתקבל [- מחשש הפסק - הגר"מ הלבשרטאם זצ"ל] כיוון שמפורטים בהם דיני הפסח (ליקוטי מהרי"ח ובמהרי"ל בשם אנשי ריינוס, וכן נהג הגה"ק מצאנז ז"ע), ויש שכתבו שאין לשנות המנהג ולאומרם בשבת זו (פמ"ג א"ר וחוק לישראל). ובבן איש חי, שלא להוסיף בעולים לספר התורה. ההפטר: "וערבה לד' וגו' " (מלאכי ג), אף בערב פסח שחל בשבת (לבוש, ת"ל ולוח א"י). וכן נהג החזון איש (אורחות רבנו, פסח). אמנם, לגר"א מפטירים, הפטרת צו (מעשה רב, קע"ו). ועדיף שלא לומר "אנעים זמירות" ו"שיר היחוד" מלאומרם במרוצה. הערה: בקהילות רבות בהונגריה, נהגו בע"פ שחל בשבת, שלאחר תום תפילת שחרית, הלכו הקהל לביתם, אכלו סעודת שבת [רק בשיעור "כביצה" פת - שו"ע רפ"ו, ג] וסילקו החמץ, וחזרו לקריאת התורה ומוסף, אף במקומות שלא עשו כן, במהלך השנה.

אחר התפילה מזדרזים לקדש ולאכול מיד כדי להספיק שת סעודות, עד סוף זמן אכילת חמץ - כדלהלן.

אופן קיום "סעודת הבוקר ו"סעודה שלישית"

הצעת המשנה ברורה תמ"ד, י"ד וכן הונהג בארץ ישראל בהנחיית מרן ה"חזון איש" זצ"ל וכמובא בלוח א"י ובסדר ערב פסח שחל בשבת של הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, כמנהג ירושלים מדורות קודמים:

לחלק את סעודת היום לשנים

דהיינו: אוכלים סעודה ראשונה, לאחר ברכת המזון מפסיקים קצת בדברי תורה או בהליכה לטיול קצר, ושוב נוטלים ידיים ואוכלים סעודה נוספת [שלישית].. וכך לשונו של מרן החזון איש זצ"ל בפתק שהשאיר במטבח, לקראת ערב פסח שחל בשבת (נדפס באגרות החזון איש ח"א, קפ"ח): "סעודת ליל שבת: בשר

ודגים בכלי חמץ [-בטרם היו כלים חד-פעמיים]. ולא לערב בתבשילים שום חמץ ולא שום קטניות, רק ירקות או תפוחי אדמה או רוטב נקי. בבוקר: מאכלים קרים, חלב, גבינה ביצים [שאינם דומים לחזרת שאסורה ביום י"ד - שו"ע תע"א, ב ואכן במ"ב שמותרת אכילת ביצים אף לאחר שעה עשירית], פירות, מיץ (לא אורז) ולברך ברכת המזון ולהפסיק חצי שעה, ולאכול כזית פת עם מיץ וכיוצא בזה. אחר תפילת מנחה: לאכול בשר ודגים ותבשיל של פסח מהקדירה וכל כלי הסעודה של פסח".

הנהגת הגרי"ש אלישיב זצ"ל: בסעודה הראשונה אכל רק כביצה פת, על מנת שבסעודה השנייה יהיה תאב לאכול. ברך ברכת המזון, יצא מביתו, וכעבור חצי שעה חזר ונטל ואכל סעודה נוספת (קובץ הליכות והנהגות) ואמר לי: שמעלת המתפללים כותיקין בשבת זו, שיכולים לאכול סעודה ראשונה, אפילו דשנה, ולהמתין לפחות כשעה (מבלי הצורך לצאת מביתם) וכשכבר הגיע שעת חצות - 12:45 (שלכתחילה זמן סעודה שלישית עפ"י הגר"א והאריז"ל אחרי חצות היום) אוכלים המאכלים החמים, כדי שלא לאוכלם עם החמץ.

סוף זמן אכילת חמץ

לחומרא - 9:49 המנהג המקובל לשיטת מגן אברהם 10:11 לשיטת הגר"א ושו"ע הרב - 10:41

ניקוי השיניים

יש לבצע שטיפת הפה: בחומר נוזלי, ומותר להשתמש במברשת עם שיער סינטטי שאינו קשיח (דעת הגרשז"א זצ"ל במנח"ש ב, ל"ה), כמובן בלא משחה בלא שימוש בחוט דנטלי (אפילו נחתך לפני שבת) - מפני שקרוב לוודאי שיגרום לדימום. אפשרי לחצוץ בזהירות בקיסם שיניים.

ניקוי תותבות גשרים שומרי מקום ואלמנטים אורתודנטיים

הכשירום כבר לפני שבת (כמפורט לעיל בהכנות לשבת הגדול), בשבת, לאחר סיום אכילת החמץ יש לנקות היטב את הפלטות והגשרים וכו' ולערות עליהם, כשהם יבשים, רותחין (שו"ת מנחת יצחק ח, ל"ז והגר"מ שטרנבוך שליט"א), וביאר מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שאף שאין להגעיל כלים בשבת וי"ט משום תיקון כלי (שעה"צ תק"ט, ל"א), "כיוון שעדיין לא שעת האיסור, אין עושים תיקון, ומה שנעשה, לגרום שבבוא העת לא יצטרכו תיקון" (מנחת שלמה ב, ס).

הערה: הגיע זמן איסור אכילת חמץ באמצע הסעודה, אין צריך לברך שוב על שאר המאכלים שאוכלים, דאכתי סעודה אחת היא (שבות יצחק פסח פ"ט, ד בשם מרן הגרשז"א זצ"ל).

סוף זמן ביעור החמץ הנשאר

סוף זמן ביעור החמץ בשבת, ערב פסח תשפ"א: מג"א לחומרא - 11:01 מג"א - 11:27 גר"א - 11:42

ביטול החמץ

מבטלים את החמץ בנוסח "כל חמירא וכו' שאומרים כל שנה אחרי שריפת החמץ (שו"ע תמ"ב, ו ומ"ב, ב). ולדעת הגר"צ אבא שאול זצ"ל, אין להזכיר לשון הפקר בשבת אלא יכוון בליבו להפקיר (אור לציון ג, כ"ז- ט"ז).

אחר ככלות החמץ - פעולות חיוניות ואופן ביצועם בשבת

קודש

א. מטאטאים את מקום האכילה, באופן יסודי - רק במקום מרוצף! במטאטא עם שיער רך, לא קש (בפרט לבני אשכנז). אם המטאטא כבר של פסח - אפשר לעוטפו בסמרטוט או להשתמש במגב. אסורה שטיפת חדר שלם, אפילו לא בעזרת מים וחומר נוזלי עם מגב (מקל גומי) בלא סמרטוט (מ"ב של"ז, י"ז) אבל שטיפת מקום מסוים שהתלכלך - מותרת. מבצעים ניקוי יסודי של השולחן והכיסאות.

ניעור הבגדים: ביד ולא במברשת.... לבדוק כיסים, מכפלות, שטריימלים, זקנים ופאות ואולי אף פאות הראש של הנשים.... מיטות ועגלות הילדים.... טאטוא חדר המדרגות. הנשים והבנות יכולות לענוד הטבעות הצמידים והשעונים שהוצנעו לאחר ניקויים ביסודיות לפני השבת.

שטיפת הידיים אם לא היו עטויות כפפות חד-פעמיות, וניקוי יסודי של הציפורניים, באופן המותר בשבת.

משעה שישיית - 12:45 החמץ אסור אף בהנאה ובטלטול ואם נמצא חלילה, חמץ, מותר רק לצורך מקומו, להעבירו למקום שבו כופים עליו כלי

דברים שאין אוכלים ושותים ביום י"ד ניסן

פרט לקידוש של בוקר: אין שותים יין ומיץ ענבים - שו"ע תע"א: "ויין מעט לא ישתה" (מרחיק התיאבון) הרבה - מותר. היינו לדעת המשנה ברורה: שתי כוסות של רביעית - 172 סמ"ק. לדעת הגרי"ח זוננפלד זצ"ל השותה את הכמות המותרת, לצאת כל הדעות - עלול להגיע לידי שכרות בליל הסדר. טעימה מעטה - מותרת ורצויה, לבחירת יין או מיץ ענבים הראויים למצווה, והשנה, דווקא אם נהנים מהשתייה כבר בשבת. לעניין שתיית יין בסעודה השלישית, השנה, כדברי הרמב"ם בפ"ל משבת שמצווה לשתות יין בשלשת סעודות שבת, אם שותים פחות מרוב כוס [רביעית - 86 סמ"ק] - אין חשש (ראה מ"ב רצ"א, כ"א ותע"ח, ו)

מרור - רמ"א תע"א, ב: "ויש נוהגים שלא לאכול חזרת [חסה] בערב פסח כדי שיאכל מרור לתיאבון..." ובמ"ב שם: "ואין למנהג זה טעם", וכוונתו, שאדרבה, טוב שלא יאכלנו בלילה לתיאבון כי הוא זכר לעינוי. הלכה למעשה: כיון שהובא בשם הרשב"א, על כן, לחיוב מצוות מרור, אין לשנות המנהג.

חרוסת - נהגו שלא לאכול, אף שאין חשש שלא יאכלו לתיאבון.. אולי מחשש שלא יישאר ממנה ללילה.

שמונה אפשרויות שונות לפנינו מה ניתן לעשות בחמץ שנותר

א. פשוט, לאכול בצוותא את כל הכמות שנשארה, כמובן, שמראש יש להכין כמויות לחמניות, פיתות, רוגעלך וכדומה בכמות מבוקרת, בהתאם למספר בני הבית ובהתאם לכושר אכילתם (אם כי, אין בל תשחית לעניין החמץ בערב פסח).

ב. במקומות שמצויים בעלי חיים ש"מזונותיהם עלינו" חיות מחמד או בקיבוצים ומושבים, ניתן לקיים, בשבת זו, באופן הפוך: "ואכלת ושבעת" ולאחר מכן "בשדך לבהמתך".

ג. לפורר את שאריות החמץ בשירותים (אין טוחן אחר טוחן" למנוע סתימות), מורידים את המים פעמיים ושוטפים ידיים היטב בסבון נוזלי - כשר לפסח (מ"ב שם, כ"א וכן נהגו בבית החזון איש זצ"ל).

ד. לסכם מראש עם עובד או עובדת זרה או כל גוי או גויה שיבואו ויזכו בנותר, שמותרת הקנאה לצורך מצווה, אפילו בשבת (שו"ע תמ"ד, ד). ומותר לומר לגוי להוציא את החמץ אפילו דרך רשות הרבים אל ביתו, כיון שאם לא עומד לפוש ברה"ר, אינו אלא איסור דרבנן, ואפילו יפוש, הישראל לא ציווהו ((שש"כ ל הערה קנ"ב וכן הורה בית הלוי).

ה. הכנת קערה עם אקונומיקה (אינה מוקצה), ובשבת משליכים את החמץ לתוכה, אפשרי גם כן, לשפוך כל חומר נוזלי מרוכז, המיועד להדחת רצפות או כלים ולפגום את החמץ.

ו. המוכרים ארון שבתוכו חמץ לימי הפסח, יכולים להניח בו את שאריות החמץ, ואף שהמכירה חלה כבר כשעה לפני כניסת השבת, כיון שהמכירה דרבנן "מהני בה ברירה למפרע ויכולים להתנות שלעניין הנותר בשבת המכירה תחול למפרע (עצם התנאה על המכירה, נידונה ברע"א, קנ"ט ורוצה להוכיח מתה"ד המובא במג"א של"ט, ח שכשחל פדיון הבן בשבת, לא ייתן המעות לכוהן מע"ש וכו' דמה עם הברכות והסעודה, משמע שזו הבעיה.. ואכן במהרש"ם בהגהותיו לאו"ח ובדע"ת תמ"ד, א הביא ראיה מהריטב"א יבמות צ"ג דהתורם מע"ש שיחול בשבת, ואז יהיה מן המוקף - שרי. ובאגרות משה, שם שבמכירה גמורה עם תנאי - גם רע"א מודה).

ז. להניח בפח האשפה שבבית - בוודאי אסור (בא"ח א) צ"ו, ג ו"אור לציון ג, י"ד). אך אפשר להקל, במקום שיש עירוב, להשליך בפח עירוני שאינו רכוש דיירי הבית, כגון המכונה "צפרדע", כיון שהרשות נתונה לכל אחד להשתמש בו, הרי הוא כהפקר, וגם הוא מטונף, ולא חוששים שמא יבוא לאוכלו (שו"ת מנחת יצחק ד, נ"ו והליכות שלמה פסח ח, כ"ד). ובוודאי אם מפקירים בפני שלושה, בערב שבת, את חלקנו בפח העירוני [צפרדע], אפשר להשליך לתוכו את החמץ לפני שעת איסורו (כך נהג הגרי"י קנייבסקי זצ"ל וכן דעת הגרשז"א והגריש"א זצ"ל).

ח. אין אפשרות לאכול את הנותר, אין בעלי חיים, אין גויים, אין עירוב, אין אקונומיקה, לא מוכרים חמץ גמור, יצניעו את הנשאר במקום מיוחד ולא יגעו בו עד מוצאי יום טוב ואז יבערוהו. כדן המוצא חמץ בשבת ויו"ט שכופה עליו את הכלי, ובחול המועד - מבערו..

תפילת מנחה וסדר "קרנן פסח"

הכנה אף בדיבור (שו"ע תט"ז, ב) לכן אין לומר "נלך לישן כדי להיות ערים בלילה" (מג"א ר"צ בשם ספר חסידים), אבל מותר לישן על מנת כן, מבלי לומר במפורש. ואפשר לומר כל הנח וישן וודאי יקיים כל המרבה לספר ביציאת מצרים.

לקראת מוצאי שבת ליל הסדר

ממתנינים בסבלנות עד לצאת הכוכבים: בירושלים - 7:32 מרכז - 7:34 צפון ודרום - 7:33 (רבנו תם - 8:12) ולא מכינים דבר משבת ליום טוב, לא קוצצים ומכינים סלטים, לא מדיחים כלים ולא מכינים את השולחן והכריות להסיבה, ויש אומרים שאף אין להוציא מאכלים מהקפאה בטרם צאת הכוכבים. ועל כן המעוניינים יכולים להוציאם לקראת סעודת היום שאין ניכר שמכינים ליום הבא.

לבישת בגדי יום טוב

ראוי שיהיו בגדים מיוחדים, יפים יותר משל שבת, ליום טוב (שו"ע תכ"ט עפ"י הירושלמי) יש שכתב ללבשם מיד אחרי תפילת מנחה (הגר"ח"ז גרוסברג זצ"ל בהלכות ע"פ שחל בשבת בשם הבא"ח). ויש שכתבו שיש ללבשם כבר לשבת, שלא ייראה במוצ"ש כזלזול בכבוד השבת בפרט בעלי ה"פראקים" (הגר"ש דבליצקי זצ"ל ובמאסף "אוצרות ירושלים"). מכל מקום, אין להחליף בגדים לצורך הלילה אם כבר סמוך ללילה

מוצאי שבת - ליל הסדר

הגיע עת צאת הכוכבים - 7:32 יכולים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" בלא שם ומלכות (מ"ב רצ"ט, ל"ה ושעה"צ, מ"ז) או להתפלל ערבית בהוספת "ותודיענו וכו'" ואז מותר להתחיל בהכנות לחג ולעשות כל מלאכה המותרת ביום טוב (מטה אפרים תקצ"ט, י). במוצאי שבת זו אין אומרים את המזמורים "לדוד ברוך" ו"אלוקים יחננו" וממילא, אף לא את "בקשת רבי לוי יצחק מברדיטצ'וב ז"ע - "גאט פון אברהם וכו'" כיון שהם ברכה להצלחה במעשה ידנו, ואין מעשה ידנו ביום טוב (פמ"ג רצ"ג מש"ז ובמ"ב שם, א). הערה: המעוניינים להתרחץ או לטבול לקראת ליל הסדר, ימתינו לצאת השבת, וינהגו כמפורט להן - עמ' 34

מועדים לשמחה - חגים וזמנים לששון - ליל הפסח - מוצ"ש

הגדול

תפילת ערבית בנוסח יום טוב, ואמירת הלל שלם, גם בנות ספרד מברכות פעם יחידה בשנה על הלל שלם בליל הפסח (גם בתפילה ביחידות). טעו וקראו הלל בדילוג - חוזרים וקוראים הלל שלם, ואם ברכו בראשון לא יברכו שוב. הערה: אומרים עדיין "משיב הרוח ומוריד הגשם" וכן בשחרית.

אמירת "ותודיענו וכו'": בתפילת עמידה

בתפילת עמידה [שיש להקדימה ככל שאפשר, בהגיע זמנה,

יש משתדלים להתפלל תפילת "מנחה גדולה" זמנה - 1:16 כדי למהר לאכול "סעודה שלישית" [למקפידים לאכלה לאחר תפילת מנחה] בטרם תגיע תחילת שעה עשירית - 3:50 שמאז משתדלים למעט באכילה כנ"ל. ואף שהמנהג לאכול דג בשר פירות, ומצה עשירה או מבושלת גם אחרי הגיע שעה עשירית (מ"ב תמ"ד, ח) לכתחילה ראוי לשמור על התיאבון לסעודת החג. במנחה אין אומרים "צדקתך צדק וגו'" אחרי מנחה אומרים "סדר הקרבת הפסח" [יש משתדלים להגיע לכותל המערבי] ובלבד שלא יאחרו משום כך זמן סעודה שלישית.

סעודה שלישית

דעת השולחן ערוך לקיים סעודה שלישית ב"מצה עשירה" (תמ"ד, א) ובני אשכנז, ורבים מבני ספרד שאינם אוכלים מצה עשירה מסוף זמן אכילת חמץ ובכל הפסח, אין נוטלים ידיים, ואוכלים דג או בשר או פירות [לכתחילה פירות שבעת המינים - של"ה פסחים נר מצוה, י"ט], ורבים אוכלים ב"סעודה שלישית" את התבשילים החמים של השבת [כשרים לפסח, כמובן]. ואף שאכלו כבר בבוקר שתי סעודות, כיוון שיש אומרים, שאין יוצאים ידי חובת סעודה שלישית רק אחרי חצות [ותפילת מנחה] (שו"ע רצ"א, ב והגהות המהרש"ם, ב). ולאוכלי שרויה מותר לאכול כופתאות [קניידלאך] ויש אומרים שאף מותרת אכילת מצה מטוגנת בשמן ["מצה ברייט או חרעמזלאך"] (חיי אדם קכ"ט, י"ג מ"ב רצ"א, כ"ה) וזאת, מותר אף לאלו שאינם אוכלים שרויה - כיון שהטיגון בשמן בלבד (שערים מצוינים בהלכה קט"ו, ז). עד תחילת שעה עשירית - 3:50 (שו"ע תע"א ולא כרמ"א שאסר מחצות ראה שעה"צ, א מ"ב תרל"ט, ג וכה"ח תע"א, ה) אבל עוגה שנאפתה מקמח מצה אסור לאוכלה בערב פסח [אפילו לאוכלי שרויה] כהסבר הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל בסו"ס "ע"פ שחל בשבת" כיוון שהיא פת הבאה בכיסנין ואם קובעים עליה סעודה [230 גרם] מברכים עליה "המוציא", אף שרובה סוכר וביצים ומיעוטה קמח, מכל מקום אינה דומה למצה כתושה ומבושלת, ויש בה טעם מצה אפוייה. כאמור, מתחילת שעה עשירית - 3:50 מצוה להימנע מכל אכילה, שתמנע אכילת סעודת ליל הסדר לתיאבון

אמירת "הגדה של פסח"

מנהג בני אשכנז לומר במנחה של "שבת הגדול" (רמ"א ת"ל, א) לפי שהייתה בו תחילת הגאולה והניסים (מ"ב) וגם כדי להבין ההגדה לפני הסדר. והגר"א לא נהג לומר (במעשה רב קע"ז).

שינה בשבת תענוג

ראוי במיוחד, לקיים בשבת זו שינה בשבת תענוג - כדי לקיים את הסדר כהלכתו ובהתלהבות (בן איש חי, חוקת) וכיוון שאסרו

כדי שלא ישנו התינוקות - שו"ע תע"ב, א) לפני "ותיתן לנו וכו' " אומרים נוסח "ותודיענו". שכחו לומר, וכבר גמרו הברכה - אין חוזרים, מפני שמבדילים על הכוס. לא גמרו הברכה - חוזרים ואומרים (שו"ע תצ"א, ב משנ"ב, ד וביה"ל רצ"ד, ד"ה א).

השוכח לומר "ותודיענו" אסור במלאכה (המותרת ביו"ט) עד לאחר יקנה"ז, אלא אם כן, אומר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" כנ"ל (שו"ע רצ"ט, י ומ"ב, ל"ו). השוכח ותודיענו, וגם שכח להבדיל ביקנה"ז [אמר בטעות נוסח קידוש ליל יום טוב רגיל] ושתה מכוס הקידוש - יחזור ויתפלל ערבית ושוב יבדיל על הכוס (שו"ע תע"ג, ה ורצ"ד, ד וביה"ל ד"ה א) אם וספר שש"כ ס"ב, י"ט). אמנם, לדעת הגר"ב צ"א אבא שאול זצ"ל. שכחו לומר "ותודיענו" בערבית, וגם לא הבדילו על הכוס, מכל מקום, אין חוזרים ומתפללים ערבית, כיון שהזכרת "ותודיענו" אינה אלא "מרגניתא טבא" ולא נתקנה בנוסח התפילה על ידי אנשי כנסת הגדולה ("אור לציון" חלק ג).

אין אומרים "וייה נועם וגו' ולא "ואתה קדוש וגו' וכן לא "ותן לך" (שו"ע רצ"ה, א וסדר הערוך כ"ז, ס"ט) ואין אומרים הפזמון "אליהו הנביא" (מ"ב רצ"ה, ז ומט"א ת"ר, ב).

הדלקת הנרות [בהעברת אש]

יש להניח נרות שידלקו עד סוף הסעודה, כולל אכילת האפיקומן (12:45). בדעיבד, עד התחלת "שלחן עורך" הברכה:: "להדליק נר של יום טוב" ובנות אשכנז ובן איש חי מברכות, גם כן "שהחיינו" ותכוונה, בברכת שהחיינו גם על סילוק החמץ, ניקוי הבית וכו' וכן הוא לגברים בקידוש כלשון הבאר היטב תל"ב: "והא דאין מברכים שהחיינו על בדיקת החמץ לפי שהבדיקה צורך הרגל, סמכינן אזמן דהרגל" [סומכים על ברכת "שהחיינו, הנאמרת בחג], בהדלקת הנרות ובקידוש. בנות ספרד לפי הגר"ע יוסף זצ"ל: לא תברכנה שהחיינו על הנרות ותצאנה ב"שהחיינו" של הקידוש. גם המברכות בהדלקה, רשאיות לענות אמן על ה"שהחיינו" בקידוש, ותכוונה על שאר מצוות ה). טענה בברכת ההדלקה: אמרה בטעות "להדליק נר שבת" - יצאה (שיו"ט גם נקרא שבת),

הנחיות הלכתיות לקיים "סדר פסח" כהלכתו בשנה זו

התחלת הסדר - מצוות ליל הסדר יש לקיים בליל ט"ו ניסן, על כן אין לקדש (כוס ראשונה מד' כוסות) לפני הגיע צאת הכוכבים - 7:32 ויש מקפידים שלא לקדש לפני הגיע זמן ר"ת. היינו 8:12 כדי שיהיה לילה לכל הדעות

בגד לבן [קיט"ל] - נוהגים ללבוש קודם הסדר בגד לבן - משום דרך חירות (ראה תענית כ"ו ע"ב: "ימים טובים.... בבגדי לבן..."). שהוא בגד של שמחה. ויש אומרים "שלא תזוח עליו דעתו" (ט"ז תע"ב, ג). אבלים, נהגו שלא לובשים, ומכל מקום הלובש - אין מוחים בידו (מ"ב שם, י"ג) ולדעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל יכול אבל ללבוש את הקיט"ל לכתחילה וכן חתן בשנה הראשונה

יכול ללבוש לכתחילה (מפי בנו הג"ר ברוך זצ"ל).

קדש - בליל הסדר, כוס הקידוש - היא הראשונה מארבע הכוסות, הנשים ובני הבית אף שיוצאים בשמיעה מהמקדש, טוב שיגביהו את כוסם כדרך המקדשים, למען יידעו שהכוס, היא הראשונה מארבע הכוסות, וכאילו הם קידשו לעצמם, מדין שומע כעונה. אכן, (בפרט כשאין שומעים היטב את המקדש), יש האומרים את הקידוש מילה במילה מתוך ההגדה ומכוונים שלא לצאת מבעל הבית, ומקדשים כל אחד לעצמו.

יקנה"ז - (יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן-שהחיינו)

שילוב של קידוש עם הבדלה, כשיוצאים משבת ליום טוב

אין למלא את הכוס מעבר לשפתה כבכל מוצ"ש לסימן ברכה (רמ"א רצ"ו, א), שהרי עכשיו הוא יו"ט ואסור בהרווחת שכר וא"כ הוא בזיון לקדושת יו"ט (הסבר מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל בשש"כ ס"ב, ט), ואין אומרים פסוקי "הנה א-ל ישועתי וגו', שבכל מוצ"ש אמירתם לסימן טוב למעשה ידונו (רמ"א שם). ואין להזכיר מעשה ידו במוצ"ש ליו"ט (שש"כ ס, הערה ס"ד).

בליל פסח, אף הנוהגים לקדש בשבת ויום טוב בעמידה כאריז"ל, מקדשים בישיבה, משום שכוס הקידוש היא הראשונה מארבע כוסות, שדין שתייתן בהסיבה דרך חירות, "והעמידה היא היפך החירות" (חוק יעקב תע"ג, ד פמ"ג א"א, ב וא"ר, ב. שלא, כפיפה ללב ב, א ובסדר היום שאף בליל פסח מקדשים בעמידה ואף ביקנה"ז). ואכן, ברמ"א רע"א, י שבכל שבת טוב לישב בקידוש. כמו כן, הנוהגים לעמוד בשעת ההבדלה בכל מוצאי שבת, אולם, בסדר יקנה"ז, הואיל ואומרים את ההבדלה בתוך הקידוש יש לאומרה מיושב.

הערה: אישה גם כן אומרת יחד עם כל המסובים את ברכות יקנה"ז אף שלכתחילה במוצ"ש ויו"ט אינה מבדילה לעצמה, מכל מקום בליל הסדר לנוהגים שכל אחד אומר בעצמו את נוסח הקידוש עם עורך הסדר, גם אישה אומרת לעצמה (שש"כ ס"ב, הערה כ"ז בשם הגרש"ז זצ"ל) ומכל מקום, לדעת המ"ב (ביה"ל רצ"ו) את ברכת הנר תקשיב מהמקדש.

אין מברכים על הבשמים (מ"ב תע"ג, ג ותצ"א, ג). טעה וברך, אין הברכה וההרחחה הפסק בין הגפן לשתיה.

בברכת מאורי האש מעבירים אש לשני גפרורים ארוכים ואפשר לקרב שני נרות שהודלקו ליו"ט ויזהרו שלא יגעו הלהבות זו בזו, מחשש כיבוי וגם מפני שכשפירידום נראה ככיבוי. (מנהגים שבסוף סידור שו"ע הרב חלק ג-ד) לדעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל צריך עיון אם מותר להדליק נר הבדלה רגיל, ביו"ט, בשביל הידור של אבוקה, שהרי אפשר לברך אף על נר יחידי שעל השולחן. (שהוא לאורה). יש המכנינים אבוקה קטנה לצורך המצווה, ומדליקים אותה בהעברת אש לפני הקידוש, לברך עליה, ולאחר מכן, היא כלה מאליה

הערה: אין לברך על נר נשמה שהודלק לע"נ נפטרים (משנ"ב רח"צ, כ"ט) ואין מביטים בציפורניים בעת ברכת הנר, רק מביטים

לגרום שלא יעשו את הסדר כתיקונן, עדיף שישתו משקאות קלים (ויגד משה ט"ו, י"ד), ויש שכתב, שעדיף לשתות מים (או מי סודה) (ערוה"ש שם, ז).

ורחץ - נוטלים כל המסובים את ידיהם, כשם שנוטלים לאכילת פת, אלא בלא ברכה, ויש שכתבו כיון שהוא לטהרה - די בשפיכה אחת לכל יד.

מדוע "ורחץ" בלשון ציווי? מה שאין כן, להלן ב"רחצה"? מבאר מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל, "מפני שנטילת טיבולו במשקה, צריכה חיזוק וזירוז".

כרפס - "וייקח מהכרפס פחות מכזית" לפי שיש ספק לעניין אם לברך עליו ברכה אחרונה (מ"ב שם, נ"ב). והוא הדין שלא לאכול ירק קטן מ"כזית", שלם, משום שנחשב כ"ברייה" ויתכן שחייב בברכה אחרונה (מקראי קדש ב, מ). אמנם, יש סוברים, שיש לאכול מהכרפס לפחות כזית, שאין אכילה בפחות מכזית, ועל פחות מכזית, אין חייבים בנטילה (ראה ביה"ל תע"ג ד"ה פחות וכו' בשם הרשב"ץ), וכדברי הרמב"ם הלכות חו"מ ח, ב ומעשה רב להגר"א ובסידור היעב"ץ שיש לאכול לפחות כזית, וכן נהגו מרן החזון איש והגר"ז מבריסק זצ"ל.

בכל אופן, אין מברכים ברכה אחרונה על הכרפס - משנ"ב שם נ"ו וש"ע הרב, י"א. ומשמעות דברי הטור והשו"ע, שאין לאכול את הכרפס בהסיבה, וכן נהג מרן הגרש"ז זצ"ל.

יחץ - "וייתן חציה (של המצה האמצעית), לאחד מהמסובין, לשומרה לאפיקומן, ונותנים אותה תחת המפה" (שו"ע תע"ו, ו) - בין הכר והכסת (באר היטב, י"ט), דכתיב "ושמרתם את המצות" (עפ"י הגמ' ברכות כ"ב ע"א שבין הכר והכסת דרך שמירה). רבים נוהגים, שהקטנים חוטפים את האפיקומן, עפ"י הגמ' פסחים ק"ט ע"א: "חוטפים אפיקומן בלילי פסחים בשביל התינוקות שלא ישנו", ובשביל לזכור אכילתו, שהקטנים מצפים שיפדוהו מהם (הגדת "ויגד משה").

ונכון להקפיד שלא לומר "גניבת" האפיקומן, אלא "חטיפת האפיקומן", והקפידו על זה ביותר בבית הגר"ח מבריסק ובבית אדמור"י לובוויטץ, "שלא יאמרו בגויים, שהיהודים מתנכים ילדיהם לגנוב, זכר ליציאת מצרים, כנאמר וינצלו וגו'.

מגיד - מצווה לספר ביציאת מצרים ואף לבנים ובנות שהגיעו לגיל חינוך - גיל שש-שבע, מפני שהם גם כן חייבים בכל מצוות הלילה, וכל סיבת השינויים שעושים, כדי לעורר הקטנים לשאול ולקבל תשובות (שו"ע תע"א, י"ד שו"ע הרב שם ומ"ב, מ"ז).

סבא המספר סיפורי יציאת מצרים ונסי הגאולה, מוציא ידי חובת "והגדת לבנך" גם את אביהם (בנו או חתנו), ולדעת ההפלא"ה (לקידושין ל ע"א) הוא הדין גם לעניין מצוות "והודעתם לבניך ולבני בניך", שעדיף שהסבא ילמד ויספר לנכדיו ולנכדותיו, מאשר האב שעל ידי כן הינם מתקרבים יותר למסורת הקבלה מדור לדור. והוא הדין לעניין הנאמר "למען תספר באזני בנך ובן בנך", מכל מקום, נכון שגם האב ישתדל במשך ליל הסדר להגיד ולספר לבניו בעצמו - כי מצוה בו יותר מבשלוחו (תשובות

בנר. (תוספות חיים על חיי אדם ק"ל, ט"ז וכמשמעות דברי המשנ"ב רח"צ, ט). ויש להזהיר הקטנים שלא לכבות האור, כדרכם, בכל מוצאי שבת.

5. בברכת ההבדלה, מסיימים: "המבדיל בין קודש לקודש". הטועה, וסיים "בין קודש לחול" אם לא תיקן עצמו תוך כדי דיבור, צריך לחזור ולהבדיל (שו"ת שבט הלוי ח, קי"ח) ומספק לא יברך שוב "בורא פרי הגפן" (שש"כ ס"ב, הערה מ"ז).

בברכת שהחיינו כנ"ל, הנשים שברכו שהחיינו בהדלקת הנרות - לא תברכנה שוב בקידוש. אבל עונות אמון, שהרי יש מצוות נוספות בלילה זה, שהגיע זמנן רק בלילה (הגרש"ז א והגר"ש א זצ"ל בשבות יצחק ד, ז אות ג)

כולם שותים מהכוס כולל הנשים אף שנהגו שלא לשתות מכוס ההבדלה, כשאינן מבדילות לעצמן (משנ"ב רצ"ו, ו), שכוס של יקנה"ז הרי היא לקידוש, והיא הכוס הראשונה מארבע הכוסות שגם נשים חייבות בשתייתן, וההבדלה טפילה לקידוש ועל היין "שם" של יין של קידוש. (קצוה"ש צ"ז הגרש"ז א בהליכות שלמה סדר ליל פסח ט, דבר הלכה, מ"ז וקובץ מבית לוי יו"ט שחל במוצ"ש, ז).

הערה: בני ספרד מברכים ברכת הגפן על כוס ראשונה (קידוש) וכוס שלישית (ברכת המזון) בני אשכנז - על כל כוס וכוס. בני ספרד שופכים בעשרת המכות מן הכוס לתוך כלי, בני אשכנז - מטיפים באצבע ("אצבע אלוקים היא") כמפורט להלן, על כן, לכוס שנייה, אין למזוג יין הקדוש "בקדושת שביעית".

שכחו להבדיל בקידוש

אם נזכרו לפני אכילת הכרפס - מוזגים כוס ומבדילים עליה, ומברכים "בורא מאורי האש". ואם נזכרו לאחר אכילת הכרפס - ממשיכים באמירת ההגדה, ואומרים ברכת הנר וההבדלה על כוס שני. נזכרו באמצע הסעודה [שולחן ערוך] - מוזגים כוס, מבדילים ואין מברכים "הגפן" [היינו למי שרגיל לשתות יין בתוך הסעודה, אבל מי שאינו רגיל - צריך גם לברך "הגפן". נזכרו בתוך ברכת המזון - יאמרו הבדלה על הכוס השלישית. נזכרו אחר שתיית כוס שלישית - יאמרו הלל והבדלה על הכוס הרביעית. נזכרו לאחר מכן, יברכו על כוס חמישית, "הגפן" והבדלה (שו"ע תע"ג, א מ"ב, ה וביה"ל ד"ה עד). שכחו, ולא נזכרו אלא למחרת, מבדילים ביום על כוס, מבלי לברך על הנר (שש"כ ס"ב, י"ט)

שתייה בין כוס ראשונה לשנייה - "אם ירצה לשתות כמה כוסות, הרשות בידו, ומכל מקום, ראוי לזוהר שלא לשתות בין כוס ראשונה לשנייה, אם לא לצורך גדול, כדי שלא ישתכר ויימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה" (שולחן ערוך תע"ג, ג). "משמע, שדווקא יין או שאר משקים משכרים אסור, אבל משקה שאינו משכר מותר לשתות בין הכוסות" (מ"ב שם, ט"ז).

אכן, אם מזוגו כבר כוס שניה והתחילו בהגדה, נחלקו הדעות בין הראשונים אם רשאים להפסיק בשתייה (ראה באור הלכה שם ד"ה הרשות וכו'). למעשה, אנשים חלשים, שהצימאון עלול

והנהגות א ב, רל"ו ושו"ת בצל החכמה ו, י"ז).

אימא הנמצאת בסדר עם בניה ובנותיה (והאב לא נמצא) - חייבת במצות "והגדת לבנך" כשם שחייב האבא, כיון שהיא חייבת בכל מצוות הלילה (פמ"ג תע"ב א"א, ט"ז והגש"פ חיים לראש).

אבא בן חו"ל שבא לארץ ישראל לפסח, ועורך "סדר שני", ישאל בנו, בן א"י "מה נשתנה וכו'" ויענה האב, וזה עדיף משישאל האב את עצמו (דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל).

מה נשתנה - מעיקר הדין, די שאחד הבנים ישאל את שאלות "מה נשתנה", ועדיף שיהיה לפני בר מצוה, שהרי הוא אומר: "מה העבודה הזאת לכם?" וכשאין בן - שואלת בת, או האישה. והמנהג שכל הבנים [והבנות] שואלים, ואצל מרן הגרש"ז א"א זצ"ל, אחרי שכל הבנים שאלו אחד אחד, חזרו כל המסובים כולל רבנו על שאלות ה"מה נשתנה".

עשרת המכות - מנהג האשכנזים להטיף היין מהכוס בעת אמירת עשרת המכות באצבע, וזכר לנאמר "אצבע אלקים היא" (שמות ח, ט"ו) - רמ"א תע"ה, ד. ובהגהות מנהגים - לשפוך בזרת ובמגן אברהם שם, כ"ח - בקמיצה (עפ"י ילקוט שמעוני, וארא, שבקמיצה היכה הקב"ה את מצרים). ויש נוהגים, עפ"י האריז"ל להטות הכוס, ולשפוך היין, שלא באמצעות האצבע, וכן הוא בשו"ע הרב שם, נא ובשערי רחמים בשם הגר"א וכן נוהגים הספרדים, וכן נהג מרן הגרש"ז א"א עפ"י עדות בנו הגר"ב זצ"ל.

הערה: איסטניס (עדין נפש), ששפיכת היין באצבע, תימנע ממנו את שתיית הנותר בכוס - לא ישפוך באצבע, אלא בהטיית הכוס, משום בל תשחית (שער הציון שם, פ"א).

רחצה - כל אדם כשמגיע ל"רחצה", לפני הנטילה לאכילת המצה, עליו לגעת במקומות המכוסים בגוף, או בנעל, כדי להתחייב בברכה על הנטילה, שהרי ידיו כבר נטולות מ"ורחץ" (ראה באור הלכה סי' תע"ה). ויש לדעת, שמן הדין אין להפסיק בדיבוק מתחילת בציעת המוציא עד אחרי הכורך (שו"ע תע"ה, א). ובביה"ל שם, תמה איך מותר לומר "זכר למקדש כהלל", ואמנם מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל היה אומר "זכר למקדש וכו' - אחרי אכילת הכורך.

מוציא מצה - השיעור לקיום מצוות אכילת "כזית מצה" בליל הסדר: הכרעת המ"ב (תפוא) וכל גדולי אשכנז וספרד: במצת מכונה [- גודלה אחיד ומשקלה כ 30 גרם] ה"כזית": 27.5 גרם, קצת יותר מ 3/4 מצה. ולדעת שעורי תורה די 2/3 מצה. ולחולה ולזקן - שליש מצה 9 גרם.

במצת יד [בעובייה ובגודלה הממוצע]: קצת יותר מרוב מצה בינונית כ 27.5 גרם. והחזון איש הנהיג לשער, בהנחת כף היד על המצה לפי היקף כף היד עם האצבעות בלי הבוהן. ולחולה ולזקן, די בחצי שיעור זה.

זמן אכילת ה"כזית": נמדד לרוב הדעות - מתחילת הבליעה ולא הלעיסה (הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בהגדת קול דודי יד, ז. שו"ת אור לציון ח"ג טו, יג. וכן שמע הגר"מ ויא שליט"א מהגר"ח

קנייבסקי שליט"א (תמוז תשע"ד).

משך זמן הבליעה: לכתחילה תוך 4 דקות (שיעורים של תורה), וכן אכל הגרי"ש אלישיב זצ"ל בנחת ובמתניות תוך 4 דקות [עדות הגר"ע אויערבך שליט"א] וכן העיד הגר"ח קנייבסקי שליט"א שכן אמר החזון איש לאביו הגרי"ק זצ"ל.

יש לציין, של"כזית" מצה שהיא דאורייתא [כזית ראשון] - יש לחוש ולאכול כחצי ביצה, נפח כ 50 סמ"ק. ולמצה שהיא דרבנן [כורך ואפיקומן] די בשליש ביצה, נפח כ 33 סמ"ק.

אופן הבציעה והברכה: הבוצע אוחז בשלשת המצות שבקערה (העליונה והתחתונה השלמות, והאמצעית החצויה מה"יחץ"), מגביהן ומברך "ברכת המוציא", שומט מידי את המצה התחתונה, כשבידיו נשארות העליונה השלמה והאמצעית החצויה, ואז מברך "על אכילת מצה" ונותן לכל אחד מהמסובים משהו ממצה שלמה, להשתתפותם ב"לחם משנה", וכל אחד מהמסובים אוכל ממצות חצויות ("לחם עוני") שמכניס לפני כן, לפני המסובים, בהסיבה ובכוונה לקיום מצות אכילת מצה. [כמפורט לעיל - בנות ספרד צריכות להסב לכתחילה, בנות אשכנז רק אם הן חשובות כנ"ל, ובכל אופן יש לאכול את ה"כזית" מצה, ישובים בנחת ליד השולחן דרך חירות. הבוצע, המהדר באכילת שני כזיתים, די לו ל"כזית" השני בשיעור הקטן, המפורט לעיל. בני אשכנז לא מטבילים בסדר את המצה במלח.

מן הראוי לציין דברי מרן החתם סופר בהשמטות לשו"ת סימן קצו:

"מצוות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח, היא יחידה נשארת לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, אין לנו פסח וקודשים, רק מצוה אחת משנה לשנה, ואם גם היא לא תעלה בידינו היטב בעיני ד' ? " !!!!!

מרור - שיעור אכילת "כזית מרור" בליל הסדר שולחן ערוך תפ"ו: נפח כחצי ביצה כ 28 גרם. ולדעת הנודע ביהודה והחזון איש כ 45 גרם, ולחולה או מי שקשה לו די ב 17 גרם. לדעת רוב הפוסקים: בעלי חסה: עלה חסה גדול או 2 עלים בינוניים. בקלחים [העבים יותר] מספיק מעט פחות. האוכלים חזרת: מרוסקת לא דחוסה - בנפח כ 1/6 כוס חד פעמית. במרוסקת ודחוסה - בנפח כוסית (יין 30 סמ"ק) חד פעמית. למעשה - האוכלים כף גדושה יצאו ידי חובה לכל הדעות.

כתב המשנה ברורה תע"ז, ה בשם הש"ה: "ראיתי מבני עלייה, שהיו מנשקין המצות והמרור, כשם שמנשקין לסוכה, בצאתם ממנה, לחיבוב מצווה. ואשרי מי שעובד את ד' בשמחה" וביאר הגר"י הוטר זצ"ל, מדוע מנשקים המרור? "שהוא משום קבלת ייסורים באהבה, כנאמר: שמחנו כימות עיניתנו".

שולחן ערוך - "לכתחילה יש להסב במשך כל הסעודה" (רמ"א תס"ב, ז), ובדיעבד יוצאים בהסבה בעת אכילת כזית מצה ושתיית ארבע כוסות (מ"בשם, כ"ב). יש נוהגים בתחילת הסעודה לאכול ביצים זכר לאבלות החורבן (ליל הסדר חל באותו לילה שחל באותה שנה ליל תשעה באב), וכדי להסמיך אכילת הביצה

לאכילת הכורך, ששניהם "זכר למקדש" (סידור היעב"ץ).

רבים נוהגים להטביל את הביצה במי מלח, ואף שלדעת הרמ"א אין להוסיף בלילה זה שום טבולים פרט לשניים - הכרפס במי מלח והמרור בחרוסת? א. אפשר ששני הטבולים במי מלח - כטבול אחד. ב. מטבילים הביצה בעזרת מזלג, ואין זה נראה כטבול נוסף. ג. שופכים את מי המלח על הביצה ולא מטבילים. הידור לאכול את הביצה שעל הקערה (מ"ב שם, י"א) ויש שמשאירים את הביצה על הקערה, כדי שלא תתבטל הקערה לפני גמר הסדר, ואוכלים אותה בסעודת היום, ועל כן, אין קולפים אותה בלילה.

נוהגים שלא לאכול בשר צלי-אש בליל הסדר, כולל: בשר כבש, שה, בקר ועופות, ואפילו לא צלי-קדר, היינו שנצלה בקדרה ללא שום רוטב (שו"ע תע"ו, א ומשנ"ב), אבל בשר מטוגן בשמן ותבלינים או מעט רוטב - יש מתירים (סידור פסח כהלכתו פרק י הערה 7), ופוסקי ספרד החמירו, שאין להתיר, טיגון כזה, אלא לעת הצורך לשמחת יום טוב (כף החיים ד), והובא בשם החיי אדם, שיש אוכלים את הזרוע הצלוי, בסעודת היום שלמחרת.

צפון - שיעור המצה לקיום אפיקומן שהוא מדרבנן, 9 גרם, יש אומרים 7 גרם. ויש מקפידים לאכול שני כזיתים, אחד - זכר לפסח, והשני - זכר למצה שאכלו עם הפסח (משנ"ב תע"ז, ו) נשים, קטנים, חולים וזקנים - די להם בכזית אחד (שו"ע הרב שם).

"ויהא זהיר לאוכלו קודם חצות" (שו"ע תע"ז, א). אמנם, החת"ס והנצי"ב מוולוז'ין לא הקפידו על אכילתו קודם חצות, מפני שלשון השו"ע מורה שאין זו אלא הקפדה וזהירות שלכתחילה (שו"ת מנחת יצחק ט, מ).

רואים שמתקרבת שעת חצות (השנה 12:45), חידש בעל "אבני נזר" זצ"ל (בשו"ת סי' שפ"א), שישנה עצה, לאכול כזית מצה בהסיבה לפני חצות, ולהתנות: אם הלכה כראבע"ז - יהיה כזית זה לאפיקומן, ואם הלכה כר"ע - אין זו אלא אכילת מצה בעלמא, ובסיום הסעודה, יאכלו שוב אפיקומן. ואמר על זה הגרי"ז מבריסק: "נאים הדברים למי שאמרם" ושיבח המנהג, ולדעתו, אף בלא תנאי מפורש, מועילה העצה (ב"הגדה מבית בריסק").

לא נמצא האפיקומן (כגון שנרדם חוטפו, או שהניחוהו תחת מיטה שישן עליה גדול או שהחביאוהו בשירותים - יש לקחת מצה אחרת לאפיקומן (רמ"א תע"ז, ב), שאין הוא מעכב, לקחת דווקא ממצת ה"יחץ".

השוכח להסב באכילת האפיקומן - לא יחזור לאוכלו, אם קשה עליו האכילה (מ"ב תע"ז, ד), ובמקום אחר כתב: "אסור לחזור ולאוכלו (מ"ב תע"ב, כ"ב) אמנם, ואם אין קשה, יחזור ויאכלנו בהסיבה (שו"ת מנחת יצחק ט, מ).

ברך - בין כוס שלישית (ברך) לבין כוס רביעית (הלל) - אין לשתות יין או משקאות משכרים, אבל שאר משקים שאינם "חמר מדינה" מותר (מ"ב תע"ט, ה). גם בני אשכנז מדיחים הכוס, לפני מזיגתה לברכת המזון.

"ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים"

בשנה שחל פסח במוצ"ש הופכים את הסדר ואומרים "מן הפסחים ומן הזבחים" כי ה"זבחים" - קרבן חגיגה שהוקרבה עם הפסח, ושלמי הרגל הוקרבו רק למחרת ביום ראשון של החג, וכשחל ע"פ בשבת, כהשנה, אכלו את הפסח במוצ"ש ואת קרבן החגיגה ביום ראשון. אמנם, יש לתמוה, הנאמר בהגדה הוא על העתיד "ונאכל שם וכו' " לאו דווקא בע"פ שחל בשבת? יש אומרים, שהנדפס בהגדות טעות, שלמעשה, במשנה בזבחים י, ו: הנוסח: "מן הזבחים ומן הפסחים" ובמשנה בפסחים קט"ז: "מן הפסחים ומן הזבחים" ובשולי ההגדה נכתב בר"ת במ"ש [-במשנה שם], ו"הבוחר הזעזע" [המעתיק] חשב שפי' הר"ת במוצאי שבת. כוס של אליהו - אין למזוג בתחילת הסדר, כיוון שיין שפג טעמו (עמד פתוח 4 שעות) נפסל לקידוש ולהבדלה, אלא ימזוגוהו לפני אמירת "שפוך חמתך וכו'". בוחרים בכוס גדולה ומכובדת ביותר (סידור היעב"ץ ומנהגי חת"ס), "שהיא כוס ישועה על הגאולה העתידה" (לשון המהר"ל מפראג בהגדת "דברי נגידיים") והיא כנגד לשון "והבאתי" (דעת זקנים מבעלי התוס' פרשת בא) ובעל הבית מוזגה בעצמו ("ויגד משה" ל, ב).

המשאירים את כוס של אליהו על השולחן לקידוש של בוקר, יש לכסותו (משום איסור גילוי), כשם שאין לקלוף את הביצה שעל הקערה אם לא תיאכל בלילה, כדי של תיאסר למחרת.

הלל - אין מטריחים לעמוד באמירת ההלל בליל הסדר שצריך להיות בהסיבה ובדרך חירות" (ב"י סי' תכ"ב). אבל אין לאומרו מוטים על הצד, אלא יושבים באימה וביראה (באר היטב סוסי" תע"ג) כמו כל ההגדה (מ"ב תע"ג, עא). אסור להפסיק באמצע ההלל שלא לצורך אף שנאמר בלא ברכה, אבל דברי תורה מענינא דיומא מותר לדרוש בין פסוק לפסוק (ביה"ל תכ"ב, ד עפ"י המאירי לברכות י"ד).

אחר תום הסדר: יש אומרים שיר השירים, ויש הממשיכים לספר ביציאת מצרים, ולהפיג שינה יש המתירים לשתות קפה אפילו עם סוכר. (או"ח בשם מאורי האור וחזון עובדיה ב, ק"פ). שבסתר אחר האפיקומן אין אוכלים ושותים פרט למים וסודה. והמשנ"ב התיר קפה ותה בלי סוכר. אכלו - חוזרים ואוכלים כזית מצה שמורה לשם אפיקומן. הנרדם, והתעורר לפני עלות השחר, לרוב הדעות אין לא כבר איסור האכילה והשתייה שלאחר האפיקומן. (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

קריאת שמע שעל המיטה

לבני אשכנז: פרשה ראשונה של שמע, ברכת המפיל והפסוק "בידך אפקיד רוחי" בלבד. לבני ספרד: קריאת שמע כרגיל. יש נוהגים בליל הסדר "ליל שימורים" שלא לנעול הבית אבל, בחשש סכנה - אין סומכים על הנס.

שחרית יום טוב טו בניסן

תפילת יום טוב, הלל נאמר שלם, רק ביום הראשון (ובחול"ל

יומיים). אבל בחול המועד - נאמר בדילוג, שלא יהא חוה"מ יותר משביעי של פסח שאין אומרים בו הלל שלם, (מעשי ידי טובעים.. ואתם אומרים שירה?) הלל נאמר כל היום עד השקיעה ("ממזרח שמש ועד מבואו מהולל וגו'). בנות ספרד בהלל של יום אינן מברכות.

תפילת טל

בתפילת מוסף נאמרת "תפילת טל" - כמנהג כל עדה. יש הפותחים ב"תפילת טל" לפני תפילת לחש, וכבר בתפילת לחש בברכת "אתה גיבור" אומרים הציבור: "מוריד הטל" במקום "משיב הרוח ומוריד הגשם" ויש האומרים "תפילת טל" בחזרת הש"ץ. המתפלל ביחידות, ואינו יודע אם כבר הכריזו בבית הכנסת "מוריד הטל" - לא יזכיר במוסף לא "משיב הרוח" ולא "מוריד הטל".

הטועה ואמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" במקום "מוריד הטל"

אף אם נזכר "תוך כדי דיבור" - יחזור לראש הברכה (דעת הגרש"ז אויערבך, הגר"ב צ אבא שאול והגר"ש ואזנר זצ"ל ראה ספר אישי ישראל כ"ג, הערה ק"ח).

נזכר באמצע הברכה (- אתה גיבור) לפני חתימת הברכה - חוזר לראש הברכה, ואומר "אתה גיבור וכו'.

אמר "ברוך אתה ד" (של "מחיה המתים") - יסיים "למדני חוקיך" ויחזור ל"אתה גיבור" וכו'.

סיים "מחיה המתים", אפילו לא התחיל "אתה" קדוש - חוזר לראש התפילה (מ"ב קי"ד, כ).

המסופק אולי אמר בטעות "משיב הרוח ומוריד הגשם": השנה - עד שחרית של יום שישי י"א אייר, אינו חוזר. (שכבר חלפו 90 תפילות וכבר הורגל לשוננו לומר "מוריד הטל" ואין צריך לחזור - מ"ב ס' קיד).

אכילת "מצה שרויה"

ישנם אנשי מעשה, שמחמירים שלא לאכול בפסח, מצה שהושרתה או בושלה במים, מחשש, שמא נשאר על גבי המצה מעט קמח, שלא נילוש ולא נאפה כראוי, וכן נוהגים רוב החסידים (שערי תשובה ת"ס, י מחצית השקל תנ"ח, ד ושולחן הרב תשובה ו). דעת המתירים אכילת מצה שרויה: אין לחשוש להישארות קמח - בפרט בימינו, שאופים מצות דקות, ובמאפיות, אין מצוי הקמח באזור האפייה, וכן נהגו הגר"א במעשה רב, פסח, והחתם סופר (מנהגי חת"ס י, כ"ה) ובשו"ת שאילת יעב"ץ י"ב, ס"ה ש"אין למנוע שמחת יום טוב בהעדד מטעמי מצה מבושלת מחמת חשש רחוק

הכרעת מרן החפץ חיים זצ"ל במשנה ברורה תנ"ח, ד: "ופשוט דכשנאפה קודם פסח, אפילו היה בו משהו חמץ בהקמח, כבר נתערב ונתבטל, ומותר אחר כך לבשל המצות בפסח, דאין חימוץ אחר אפיה. ויש אנשי מעשה שמחמירין על עצמן ואין שורין

ואין מבשלים מצות בפסח, מחשש שמא נשאר מעט קמח בתוך המצות מבפנים שלא נילוש יפה ועל ידי השריה, יתחמץ, ועיין בשערי תשובה, שמצד הדין אין לחוש לזה, דאחזוקי איסורא לא מחזקינן, ובפרט בימינו שנוהגין לעשות רקיקין דקים. ומכל מקום, מי שנוהג בחומרא זו, אין מזניחין אותו".

הנהגות הנזהרים מאכילת "מצה שרויה" א. משתדלים שהמצות תהינה תמיד מכוסות, שלא יפלו פירורי מצות למים או לתבשיל נוזלי, ויש המסירים את המצות מן השולחן בטרם מביאים מרק. ב. יש שוטפים את כלי האכילה משאריות המאכלים מיד בסיום האכילה, ואף בשבת ויו"ט, אף שאינם צריכים כבר לאותם כלים לאכילה (שו"ת מנחת יצחק ח, מ"ג). ג. רבים מהחסידים קיבלו חומרת שרויה, אפילו לעניין בליעות הכלים, ואינם משתמשים בפסח בכלי שבישלו או אכלו בו בפסח מצה שרויה.

הקלות אף לנוהרים מ"מצה שרויה" א. נגעה מצה במים או במרק או תבשיל, ואוכלים אותה מיג - מותר. שהרי אין שיעור זמן להחמיץ, ולכן, אפשרי להיעזר במהלך אכילת דג עם רוטב, בפרוסת מצה, הניתנת מיד בפה. ובוודאי, שמותר לשתות מים תוך כדי אכילת מצה, כשהמצה כבר בפה (שערי תשובה, שם ומשמעות דברי המג"א תס"ו, א).

ב. נפל פירור מצה לתבשיל, אפילו למחמירים, אין הדבר אוסר את שאר התבשיל, שעד כדי כך, לא קיבלו להחמיר (שו"ת שבט הקהתי ג, קע"ח) ונמסר בשם החידושי הרי"מ: "משהו חמץ אסרו, משהו מצה לא אסרו".

סוגי נוזל ומאכל היוצרים "השריה" למחמירים שלא לאכול

"מצה שרויה"

מי פירות - יש מחמירים שלא להשרות מצה בשום מיצי פירות, אפילו טהורים, שמא יעוררו מי הפירות את כוח המים שבמצה, להחמיץ (שו"ע תס"ב, ב סמא דחיי י"ג, ו וכן נהג הגר"י קניבסקי זצ"ל, אורחות רבנו ב, עמ' נ). ויש שלא החמירו כלל להשרות מצה במי פירות, שהרי, בעצמם אינם מחמיצים כלל, ולאחר אפיית המצה, אין בה כלל מים (שו"ע הרב בתשובה, ו שערי תשובה, שם וכן נהג האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל בעל "דברי יציב).

יין - ברוב היינות מעורב מעט מים, פרט ליינות ביתיים - שבלא מגע מים. שמן - כמי פירות, שבוודאי לא התערבבו בו מים (שו"ע תס"ד, א ובמ"ב, א).

חלב - אין מעורב בו מים, ודינו כמי פירות (רמ"א תס"ו, ה ועפ"י פרסומי ועדת מהדרין - תנובה). חמאה - אפילו למחמירים במי פירות, כשהחמאה קרושה - מותר למורחה על המצה (מ"ב תס"ו, כ"ו ושו"ת שבט הקהתי ד, קל"ב).

גבינות - אין בהם כלל הימצאות מים, פרט לגבינת קוטג' (פרסומי ועדת מהדרין, תנובה). ביצה - כמי פירות (שו"ע תס"ד, ד). מכל מקום, ביצה קשה, שאינה רטובה במים, בוודאי ניתן להניחה על המצה, כשם שמותר להניח אבוקדו על המצה, אפילו למחמירים במי פירות. מיוז - העשוי רק משמן וביצים, כמי

פירות. מעורב בחומץ או בדבר שיש בו מים - אין להביאו במגע עם המצה "כריין" - מסלק מבושל - אין להניחו על המצה

המתארחים בבית האוכלים שרויה

מן הראוי להכין לאורחים שאינם אוכלים "שרויה" את הבישולים, בכלים נפרדים, ואין בחילוקי המנהגים באותו מקום, משום "לא תתגודדו" (שערי תשובה ת"ס, י). אישה, שבבית הוריה לא אכלה שרויה, ונשאת, ובעלה אוכל "שרויה" - אינה צריכה התרת נדרים, מאחר שזה מנהג משום חומרה שלא מעיקר הדין, ודינה כהולך למקום שנהגו היתר בדבר מסוים, שאינו צריך התרה (הגר"מ שטרנבוך שליט"א תשובות והנהגות א, ד"ש).

הלכות יום טוב

א. צורך אוכל נפש

התירו לעשות מלאכות לצורך האכילה ביום טוב עצמו [לא ליום טוב השני בחו"ל, או בראש השנה ליום השני, ורק מיו"ט לשבת התירו ע"י עירובי תבשילין], כנפסק בשו"ע תק"ו עפ"י הירושלמי, היינו המלאכות שמלישה ואילך [כגון: הכנת טחינה, אינסטנט פודינג, דייסות, ג'לי, קצפת ריץ' וכדומה], אבל אסרו מלאכות שנעשות לימים רבים, כגון: קצירה, קטיפת פירות, תלישת ירקות מהקרקע, סחיטה, ניפוי קמח, והתירו טחינה ובורר בתנאים מסוימים כדלהלן.

קילוף וחיתוך התירו לקלוף ירקות ופירות אפילו במקלף [ידני], מותר לקצוץ ירק דק דק, אבל אסור לעשות צורות מיוחדות בירק או בפרי, אפילו ביו"ט [גמבה בצורת שופר, לוחות הברית - בשבועות צפרדע - בפסת. כמו כן גם ביום טוב כשרוצים למלוח יותר משתי חתיכות ירק, יש להקדים ולשפוך שמן לימון או חומץ [שזו פעולה שלימים רבים - כבישה והחמצת ירקות]. ובכלל זה, העירני מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל שאסור לפזר סוכר על כל פרי, שרגילים לעבדו ולשווקו כקונפיטורה או בשימורים כגון, על תותי - שדה (בדוקים!). אבל מותר פיזור סוכר על חצי אשכולית (זהו רק פרי אחד).

טחינה כל שאפשר לטחון מערב יו"ט והדבר לא יתקלקל או יפוג טעמו, יש להקדים את טחינתו לערב יו"ט [כגון גזר חי כרוב וכדומה], אבל כל שייפוג טעמו אם ייטחון לפני החג [כגון בצל, שום, בננות, תפוחי עץ, חזרת וכדומה, מותר לטחון ביום טוב אף בעזרת כלי המיוחד לכך [קוצץ ידני, מגררת ("פומפיה") כותש שום או מועך פיר"ה]. כמו כן, אף בדברים שיכלו להכין מעיו"ט ושכחו או לא הספיקו וצריך להם, מותר לטחונם בשינוי, על גבי מפה ולא לתוך קערה, או להחזיק המגררת בשיפוע שלא כשימוש הרגיל. דברים שאינם גידולי קרקע [ביצים, טונה ודגים, עוף או בשר וכדומה], מותר לטחונם ביום טוב בכל כלי לכתחילה, במעט שינוי מכרגיל.

ברירה ביום טוב כשיש קצת פסולת בין האוכל (כמה קליפות יחידות של ביצים או אגוזים בין הביצים או האגוזים) - מותר

להוציא הפסולת, כל שהדבר ימהר יותר את האכילה. על כן מוציאים קצת עצמות מדגים או עוף, אבל גם ביו"ט "עוף הפורח שטבע בכוס", צריך להוציאו עם קצת מהמשקה, כדרך שמותר בשבת..

בישול מותר לבשל לאפות לצלות ולטגן על אש דלוקה או שהדליקה ביו"ט על ידי העברת אש, מאש שכבר דולקת (מבלי לכבות הגפרור, ומותר להעביר באיזה צד של הגפרור שרוצים). רצוי להרחיק לפני יו"ט מן השטח את ה"מצת החשמלי". ותמיד כדאי להעביר אש להדליק שלהבת, כשהכפתור במצב נמוך !

2 הערה: בשעת הצורך מותר להעביר אש, כשאין ברירה, אפילו מאש שהודלקה חלילה, באיסור, "מפני שעמוד ראשון כבר הלך לו". האש כאילו, מתחדשת בכל שנייה, ואין כאן הנאה ממעשה יו"ט - ההדלקה הראשונה.

מותר להגדיל להבה אבל אסור להנמיכה, אלא אם כן, כשהלהבה הגבוהה במשך הבישול, עלולה לגרום לשריפת האוכל או לחריכתו, אך לא כאשר רק קצת ייחרך או יישרף, או קצת יתאדו המים.

כשיש צורך להנמיך, ויש אפשרות להעביר אש ללהבה יותר קטנה: לדעת המשנה ברורה והגרש"ז אויערבך זצ"ל עדיף להדליק את הלהבה הנוספת מלהנמיך את הגבוהה ! מאידך לדעת הגר"מ פיינשטיין (אגר"מ או"ח א, קטו ולדעת הגר"ע יוסף זצ"ל הובא בשש"כ יג, י) מותר להנמיך הגבוהה !

הדלקת להבה ביום טוב בכיריים עם חיישן בטיחות בכיריים של גז, מחויבים כיום על פי התקן, להתקין שסתום בטחון, שמטרתו לכבות את ברז הגז, אם משום מה, הלהבה כבתה. וזהו מעשהו: כידוע, המדליק להבת גז, לוחץ פנימה את הכפתור הקבוע בפאנל הכיריים, ומאפשר זרימת גז לראש המבער. זרימת הגז מתאפשרת ע"י פתיחת שסתום קפיצי בדחיפת האדם, בצידו החדיש, מותקן חיישן חום דו-מתכתי ליד הלהבה, ויש לו תכונה פיסיקאלית לייצר זרם חשמלי זעיר, כתוצאה מחימום שתי מתכות השונות זו מזו, זרם חשמל זעיר זה, דיו להחזיק את השסתום במצב "פתוח" כנגד הקפיץ השואף לסגרו בכל עת. אם הלהבה כבתה, החיישן מתחיל להתקרר ולאחר כ 5 שניות (!) החיישן מפסיק לייצר חשמל, או אז, נסגר השסתום בכוח קפיץ רגיל, בהעדר זרם חשמלי שדיו להחזיקו פתוח. השאלה המתבקשת: האם ישנה כאן בעיה הלכתית בעצם הבערת הלהבה, שכן באותה הפעולה, האדם מחמם חיישן, המייצר כוח חשמלי זעיר המחזיק את השסתום פתוח ? היש כאן, איסור "בונה", "מכה בפטיש" או "מוליד זרם" שדנו בהם בהפעלת כל מכשיר חשמלי.

לקראת חגי תשרי תשע"א העלה ראש מכון "צומת" הרב ישראל רוזן זצ"ל את השאלה בפני ארבעה מגדולי הפוסקים: הרה"ג רבי יהושע נויבירט זצ"ל הרה"ג רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל ויבדלח"ט הרה"ג רבי אשר וייס והגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א וכולם פסקו להתיר, מהנימוקים הבאים:

לא בסל או בקופה אלא על כתפו אחד או שנים שמוכח שהוא לצורך יום טוב. אא"כ לצורך אורחים. וכל האיסור במקום הילוך רבים, אבל מזווית לזווית או מבית לבית באותה חצר - מותר, שלא להרבות בהילוך.

ג. מוקצה

חששו חכמים, כיון שיום טוב נראה בעיני בני אדם קל יותר בהלכותיו מיום השבת, והחמירו בכמה נושאים בהלכות מוקצה, יותר מאשר בשבת: שולחן ערוך סי' תצ"ה ומשנה ברורה א. כל דבר שאמנם ראוי למאכל בהמה, (במקום שמצויות בהמות), שבשבת אינו מוקצה ומותר בטלטול, ביום טוב אם הקליפות או הגרעינים וכן מאכל שהתקלקל ביום טוב כל שאינם ראויים למאכל אדם הינם מוקצה ואסורים בטלטול. ב. התירו טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש, כגון שיירי גחלים או נרות כדי לבשל או להדליק בהעברת אש, הסרת אבן שעל גבי חבית לשותות מהחבית, אבל אסרו לאכול מוקצה או להשתמש בו, כגון: ביצה שנולדה ביום טוב, שארית שמן שבנר שהודלק לכבוד יום טוב, כמו כן, אסרו להשתמש באבן (מוקצה מחמת גופו) לפצח בה אגוז. וחמץ שנמצא ביום טוב של פסח, אסור לטלטלו אפילו כדי לבערו.

רחיצה ביום טוב

הזקוק לרחיצת הגוף - אף שביו"ט ניתן להשתמש במכשירים לחימום מים הפועלים מעצמם (בוילר חשמלי מופעל בשעון שבת, דוד שמש) פרט למכשיר "יונקרס" מחמם-מהיר ע"י להבת גז, המופעל עם פתיחת ברז המים החמים, שלפני כל שבת ויו"ט חובה לנתקו. מכל מקום, גם ביום טוב אין לרחוץ את רוב הגוף בבת אחת (ובשימוש בידית ה"טוש" במקלחת, נחשב תמיד כמיעוט הגוף - דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל) וכמובן, שאין להשתמש אלא בסבון נוזלי ולהיזהר מסחיטת שיער. היינו, שמותר רק ל"טפח", דהיינו, להצמיד את המגבת לשיער, והמים היוצאים, נספגים מיד במגבת, ולדברי "בן איש חי", יש לכרוך את המגבת סביב השער כטורבן. ובכל אופן, אין למשוך את המים מן השער כלפי חוץ [יש לגברים להיזהר בכך גם כן, בשיער הזקן והפאות, בכל שבת ויו"ט]. ויש להיזהר שלא לבוא לידי סחיטת המגבת, או תלייתה לייבוש במקום ובדרך שתולים ביום חול.

ניקוי הבית ביום טוב (בפרט לאחר ליל הסדר) - אסור להדיח ריצפת חדר שלם בשבת ויו"ט, אף לא בשפיכת מים וחומר נוזלי (בלא סמרטוט) וגריפתם במגב. אכן, אם ישנו כתם מקומי - מותר לנקות באותו מקום בלבד כנ"ל. ובור ניקוז שברצפה שיש לו מכסה אין לפתחו אלא כשיש לו בית אחיזה. (שו"ע ש"ח, י). פתח הבור מרושת - גורפים כרגיל.

א. המדליק את הלהבה מתכוון להבערה ולבישול. חימום החיישן ויצירת הכוח החשמלי היא תוצאת לוואי, היכולה להיחשב לכל היותר "פסיק רישא" (בדרבנן?) דניחא ליה. ב. יצירת הכוח החשמלי היא בדרך ה"גרמא", מנקודת המבט של פעולת האדם. כתוצאה מהתחממות שתי המתכות השונות היוצרות את הכוח החשמלי הזעיר, וגם אם "אשו משום חציו" היינו האש עצמה, אך התחממות המתכות ויצירת החשמל הנגרר מכך, אינם "חציו" אלא "גרמא". ג. לדעות רבות, אין איסור "בונה" ו"מכה בפטיש" במעגל חשמלי אלא "מוליד" בלבד, ולענין מוליד אין איסור כשנעשה ממילא, ומותר לכתחילה, כעין מה ששינונו (שבת נ"א ע"ב) "אין מרזקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו, אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש", שאינו מוליד מים במישרין. ד. חזי לאיצטרופי להיתרא, שבעיקר, המדובר בצורך ועונג יום טוב, ואוכל נפש, ובפרט כאמור, כשאין מנוס על פי החוק והתקן משימוש בהתקן בטיחותי זה. אף שבנימוק זה בלבד, אין להתיר "מכה בפטיש" גמור.

כיבוי אסור אפילו בסגירת ברז הגז הראשי שבחצר! התירו רק גרם כיבוי על ידי הנחת כלי עם מים (עם קצת קפה, תה וכדומה) וממתניים עד שיגלוש, ואז סוגרים את הכפתור בשינוי, וצריך לשתות קצת מן המתבשל.

המשתמשים ב"חגז" יחברוהו לכפתור הגז שבכיריים לפני שמדליקים את הלהבה, כי כשכבר האש דולקת, החיבור של ה"חגז" כמוהו כ"גרם כיבוי באש עצמה" שאסור למ"ב, לכתחילה, אף לאשכנזים. על כן, עפ"י הדין שלפנינו, שאסור גרם כיבוי בנר עצמו, על כן אף שביום טוב מותר ללחוץ על לחצנים של "שעון שבת שהאור יידלק מוקדם יותר, אך אסור כדי שייכבה מוקדם יותר - "גרם כיבוי בנר"!

שימוש בתנור חשמלי מותר ביום טוב, רק אם הופעל מלפני יום טוב או על ידי שעון שבת, בתנאי שהתנור במצב "שבת" שאין שום השפעה לפתיחת הדלת או סגירתה על הבערה כיבוי או תאורה בזמן השימוש

הערה: המכשירים החשמליים חובה שיהיו ביו"ט במצב סטטי. כל שינוי בפיקוד: הבערה, כיבוי, בונה וסותר.

ב. הוצאה מרשות לרשות

מותרת בין לצרכי אכילה, לצורך מצוה או כלים לשימוש בהם היום, וכן מוציאים קטן לרשות הרבים כדי לטייל עמו (שמחה להורים ושמחה לילד) וכן מותר בעגלה (אך יש אומרים שיש לרוקן מהעגלה כל מה שלא צריך ליו"ט). שולחן ערוך תקי"ח ומשנה ברורה: "אף על פי שהותרה הוצאה לצורך, מכל מקום לא יישא אדם משאות גדולים כדרך שבחול, אלא ישנה, כגון יין

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

הרב פתח מגירה, ולעיניי הנדהמות נגלו כ-20 מכוניות משחק. "אני מחזיק כאן את המכוניות האלה לא בשביל לחלק מתנות לנכדיי" - אמר לי הרב - "אלא בשבילי!..." למראה פני התמהות פתח הרב בסיפור מרתק מימי ילדותו...

לא רק מזכרת מתוקה, אלא גם תזכורת לדרך נפלאה בחינוך

והסיען להנאתו, תוך כדי המשחק היה שואל שאלות בלימוד. עניתי לו והמשכתי לשחק...

"לא אשכח סיטואציה שבה אבא לקח גמרא קטנה, הניחה על אחת המכוניות ולימדני את סוגיית 'איש שלא מדעת'. לעיתים היינו יורדים אל גינת המשחקים השכונתית ומתנדנדים יחד בנדנדות כשבידו גמרא ותוך כדי תנועת הנדנדה היה מלמדני בטוב טעם..."

"האם הינך מבין את עוצמת השפעת הלימוד על נפש הילד כשאליו נלווית הנאה? במוחי נקלט שלימוד גמרא עם אבא שווה חוויה והנאה בכל המובנים. עד היום כשאני לומד גמרות אלו, מציפה אותי תחושת נעימות בכל גופי. את מתיקות התורה קבלתי מגרסה דינקותא עם אבי. לו היה אבי כופה עלי את הלימוד מכוח 'סמכותו', כל מדף הספרים שחיברתי ואלפי השיעורים שמסרתי לא היו קיימים כלל."

"לכן אני מחזיק את מכוניות הצעצוע כמזכרת מתוקה מילדותי, מזכרת המלמדת אותי דרך חיים כיצד להחזיר את התורה ואת קיום המצוות מתוך אהבה ורצון ולא מתוך הכרח".
(הובא בגיליון 'ברינה יקצור')

מספר הרב דוד ברוורמן שליט"א בספרו 'היא שיחת': זכיתי פעם להיכנס אל אחד מגדולי תלמידי החכמים שבדור. במהלך השיחה פתח הרב מגירה, והנה נגד עיניי הנדהמות נגלו כ-20 מכוניות משחק, וכלי כתיבה...

פנה אלי הרב ואמר: "היודע אתה לשם מה מחזיק אני צעצועים אלו במגירתי? לא בשביל לחלק מתנות לנכדיי, אלא בשבילי! כן, בשבילי..."

למראה פני התמהות סיפר לי הרב סיפור מרתק ומחנך על ימי ילדותו:

"בילדותי גדלתי בבית של תורה ויראה. אבי זצ"ל היה גאון בתורה ושקדן עצום. הוא רצה ללמוד עמי את לימודי הקודש שלמדתי בחיידר, אלא שלא בדיוק אהבתי את הלימוד... ילד הייתי והמשחק שאהבתי ביותר היה מכוניות הצעצוע. אבא היה קורא לי ללמוד תורה, אך אני שקוע הייתי בהנאת המשחק וסירבתי לבוא."

"אבי היה חכם, ולא רצה להשניא עלי את לימוד התורה, על כן, נרכן מלוא כובדו על הרצפה ושאלני אם הוא יכול להצטרף למשחקי. מובן שנעניתי לבקשתו בשמחה... לקח אבא מכוניות

האם ניתן לבצע בטלפון את נתינת ההרשאה למכירת החמץ? האם המכירה צריכה להיות תקפה גם לפי חוקי המדינה?

מתוך משנה ברורה עם ביאורים ומוספים מהדורת 'דרשו'

ונהוג לערוך 'קנין' על הרשאה זו כדי 'לחזקה', הגם שמן הדין אין צורך בכך (ראה רמב"ם מכירה ה, יא-יג ושו"ע חו"מ קפב, א).
[ביאורים ומוספים למשנה ברורה דרשו, תמח, 47]

שטר מכירת החמץ לגוי, לדעת השולחן ערוך הרב והחתם סופר יש לעורכו באופן התקף גם לפי חוקי המדינה; ויש שכתב בנוגע לרישום בטאבו, שאין צורך לרשום את הקרקעות והדירות

מנהג ישראל מקדמת דנא, לתת הרשאה לרב העיר, רב הקהילה וכדומה, למכירת החמץ לגוי לפני הפסח. והורו פוסקי זמננו כי ניתן לבצע את ההרשאה בשיחה טלפונית, ויש שהורה שניתן גם לשלוח שליח לביצוע ההרשאה.

אולם, יש מהאחרונים שכתב שנותן ההרשאה צריך לחתום בעצמו על כתב ההרשאה אצל הרב, והוסיף כי שטרי ההרשאה הנמסרים לגוי יחד עם שטר המכירה, משמשים כהוכחה - הנדרשת מצד דיני הקנין - לזוהות המוכרים.

ומפעלים שבעליהם אינם שומרי מצוות וכוונתם במכירת החמץ רק למען קבלת ההכשר, יש אומרים שמכירתם אינה חלה כאשר אינה תקפה לפי חוקי המדינה, אך יש אומרים שכיון ש'דברים שבלב אינם דברים', ואין דינם שונה משל שומרי מצוות. [ביאורים ומוספים דרשו, תמח, 38 ו'43]

הכלולות בשטר המכירה על שם הגוי, אך יש להודיעו כי המכירה הינה על פי דיני התורה. ובארץ ישראל בזמננו, שהשלטון בידי יהודים שאינם שומרי מצוות - יש אומרים שאין צורך לערוך את השטר באופן התקף לפי חוקיהם, מפני שאין להם תוקף של 'דינא דמלכותא', שהרי אף הם חייבים לנהוג על פי התורה.

יהלומים מגדולי ישראל

הגר"ח קניבסקי שמע את דברי אותו תלמיד חכם, ואמר לו: "בצקת הריאות? מה הבעיה!?" הרי עוד מעט אתה צריך למכור את החמץ לגוי, תמכור לו גם את הבצקת הזאת..."

"פה סח" - אדם הזוכה לכתר תורה וכתר יראת שמים, המלים היוצאות מפיו הן בבחינת סכין החותך כל אשר נקרה בדרכו

בריאותיו.

והנה, זמן קצר לאחר החג הגיע התלמיד חכם לביתו של גיסו ובשר לו שהמחלה עברה ואיננה, והרופאים אינם מבינים כיצד אירע הדבר.

ההסבר העומד מאחורי סיפור כזה הוא, שאדם הזוכה לכתר תורה וכתר יראת שמים, המלים היוצאות מפיו הן בבחינת סכין החותך כל אשר נקרה בדרכו, וכמו שכותב מרן הגר"א וסרמן הי"ד בביאור הגמרא (כתובות סב ע"ב) בה מסופר על רבי ינאי שקילל את חתנו בטעות. וכשהגר"ח אומר למכור את הבצקת לגוי, ומקיימים את דבריו כלשונם, אלו הן התוצאות...

(הגדה של פסח חשוקי חמד)

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א: גיטתי, הרבנית קניבסקי ע"ה סיפרה על לי אברך ת"ח שנכנס לפני חג הפסח אל גיסי מרן הגר"ח שליט"א, וסיפר על לו מחלת 'בצקת הריאות' ממנה הוא סובל, הגורמת לו ייסורים רבים, והפלא הוא שגם הרופאים הטובים ביותר אינם מצליחים לרפאה.

הגר"ח את שמע דברי הת"ח, ואמר לו: "בצקת הריאות! מה הבעיה? הרי עוד מעט אתה צריך למכור את החמץ לגוי; תמכור לו גם את הבצקת הזאת..." התלמיד חכם ההוא היה אכן חכם; ולא שאל הרבה שאלות. הוא שמע את הדברים יוצאים מפיו של גיסו, והאמין בהם. הוא המתין עד לערב פסח, וכאשר הגיע הרגע שבו מכר את חמצו לגוי, הוסיף בשטר המכירה גם את הבצקת שקיננה

על דא ועל הא

הלכתי לגאון ר' חיים גריינמן זצוק"ל ושאלתי אותו אם לספר את הדברים להגר"ד לנדאו שליט"א. והוא אמר לי - "בוודאי שתספר! רק אל תתן לו עצות מה לעשות, הוא מבין יותר טוב ממך..."

על אמונה וחסונונים: הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מיישקובסקי שליט"א בדברים נוקבים על החובה לציית להוראות גדולי ישראל שליט"א אשר מפייהם אנו חיים

ולמה הוא כל כך מקלל אותם? אמר לי פעם ראש ישיבת גאון יעקב הגאון רבי זאב ברלין שליט"א (וכנראה שכך אמרו בבריסק), שהיו כל הזמן שיטות שרצו להיכנס לתוך מחנה החרדים לדבר ה', כמו הרפורמה, וההשכלה הארורה. ומה הייתה השיטה שלהם? לנתק את הילדים מההורים! פעם, כל ילד יהודי ידע שמה שאבא אומר זה קודש קדשים. ברגע שמנתקים אותו מהאבא כבר אפשר

ה'חיי אדם' (כלל ס"ז אות ב') מביא שיש אנשים האומרים שלא חייבים לשמוע לקול ההורים, כי ההורים שגידלוהו הם כווננו להנאת עצמם שהרי כל אדם רוצה שיהיו לו בנים, אז לא צריכים להחזיק להם טובה, והח"א מקלל אותם בצורה חריפה: יסכר פי דוברי שקר - האומרים וכו' יתאלמון, וישתתקון, ויתחרשון כי הם בעצמם מעידים שהם כבהמה ולא חלק ה' להם לב לדעת ולהבין וכו'.

שאלו אותנו, מה הרב'ה אומר, מה ההבדל בין החסידים בארץ לחוץ לארץ? אז הוא אמר, בחו"ל אנשים באים לקבל ממני עצות והם משלמים עבור זה כסף. פה בארץ - באים לקבל ממני את הכסף ולתת לי עצות...

שמעתי פעם שכתוב ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ברגע שמתחילה להתערער האמונה במשה עבדו מתחיל גם להתערער "ויאמינו בה'". והראיה, זה מעשה העגל!!! ולכן כל אחד מבין שלא הולכים נגד גדולי ישראל בכי הוא זה. בשום דבר לא. אנו כפופים אליהם עד הסוף.

ולנו יש קל וחומר: ומה אם יהודי שכבר חולה ל"ע - כשהגאון רבי חיים קניבסקי מתפלל מסכימים לו משמים, אז לפעול מלכתחילה שהוא לא יהיה חולה - על אחת כמה וכמה! וידוע בשם רה"י הגאון רבי יחזקאל סרנא שאמר, אורזים את השכל במזוודה והולכים לחזון איש, דהיינו, כשבאים לחזו"א - אין שכל שלי, רק מה שהוא אומר.

בספר 'לתתך עליון' (עמוד תקס) מביא מהגאון ר' יעקב אדלשטיין זצ"ל ששמע מהג"ר דוד לוייתן (שהיה תלמיד של ר' ברוך בער) שסיפר, שפעם מרנא החפץ חיים זיע"א קרא לאסיפת רבנים, והיה איזה רב שר' ברוך בער שאל אותו - אתה הולך לאסיפה? ואמר לו שלא. ושאל ר' ברוך בער למה, אמר לו בגלל שיש לי 'פרנציפ' לא להגיע לאסיפות כאלו. אמר לו ר' ברוך בער, כשהח"ח קורא לך לוקחים גם את הפרנציפ ביחד אתך, ואתו נוסעים לחפץ חיים. מה שגדולי ישראל אומרים - אנחנו מקיימים!!!

(מתוך שיחה בגיליון 'אורחות חיים')

לעבוד עליו ולהסביר לו שיעשה מה שהם רוצים, ולכן הוא קילל אותם מאד.

אנחנו רואים היום איך עושים כ"כ הרבה תעמולה ברחוב נגד החיסון. נגד מה שגדולי ישראל הורו נאמנה לשבטי ישראל. העלאת מחשבת פיגול לרגע - עלולה לנתק אותנו מגדולי ישראל. עד היום כולם ידעו שמרן שר התורה שליט"א הוא קודש קדשים וכן מרן ראש הישיבה שליט"א הוא קדש קדשים! אף אחד לא העז לגעת בציפורניים שלהם וממילא כל מה שהם אומרים זה קודש קדשים. אז איך מנתקים אותנו? מראים לנו שהם יכולים לטעות ח"ו, ואם הם טועים אז כבר לא כל מה שהם אומרים יכול להיות קדש קדשים, ויכול להיות שהם טועים בעוד דברים, ובזה - כבר גמרנו. אפשר להגיע עד עבודה זרה!!!

כאשר הייתי אברך צעיר, היה יהודי אחד ששלח את הבן שלו לישיבה תיכונית, וזה היה חילול ה'. אותו אברך היה מקורב מאד לגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א, ולר' דב הייתה השפעה עצומה עליו. הלכתי לגאון ר' חיים גריינמן זצוק"ל ושאלתי אותו אם לספר את הדברים לר' דב, והוא אמר לי - בוודאי שתספר! והוסיף, רק אל תגיד לר' דב מה לעשות או איך להשפיע על הנ"ל, הוא מבין יותר טוב ממך! אתה רק תספר לו את העובדות כהויתן, והוא כבר יידע מה לעשות וכיצד.

מי שיש לו טענות על החיסון - שיסביר אותם לגדולים, בבקשה, הדלת פתוחה. אלא מה, הם לא יקבלו את הדברים, אז אל תנסה לתת להם עצות. וכ"ש שלא להשפיע על הציבור נגד גדו".

מספרים, שהרב'ה מסאטמר רבי יואל זצ"ל הגיע לארץ, אז

החפצים בחיים - חפץ חיים יומי

שני בני לומדים באותה ישיבה - האם מותר לי לשאול את אחד מהם אם אחיו לומד טוב?

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

כדי שאם יודע לו שפרש מן התורה יזרזנו על להבא, שאז בודאי מותר ונכון הדבר, וגם לנשאל מותר אז להשיב על שאלתו. אבל אם שואל זאת כסקרנות גרידא, משמע מדבריו שאפילו לאב אין לספר.

אולם יש שהעיר (קונטרס מתורת הלשון) שגם כאשר האב עצמו אינו יכול להשפיע על בנו, מכל מקום מותר לו לברר על מצב בנו, כדי שאם ישמע שנחלש ברוחניות וכדומה, יבקש מאחרים שיש להם השפעה על בנו שיייעו לו בזה. ומלבד זאת, ישנה תועלת כשידעו האב והאם על מצב בנם, כדי שיוכלו להתפלל על כך מעומק ליבם, שיתכן שגם זה נחשב לתועלת.

בכלל ח' סעיף יא אנו למדים שאיסור לשון הרע חל גם בין אנשים קרובים זה לזה, "ואפילו אח על אחיו אצל אביו, גם כן לשון הרע גמורה היא". ה'חפץ חיים' מוסיף, כי "אפילו אם הוא מכוון בסיפור כדי שקרוביו יוכיחוהו על זה, גם כן אסור, היה לו להוכיחו תחילה בינו לבין עצמו, ולא לילך תיכף ולספר קלונו. אם לא שהוא משער שתוכחתו לא תועיל לו, אז מותר".

בביאורים ומוספים מציינים כי כמו כן לענין שמיעת לשון הרע של אב על בנו, כתב החפץ חיים לעיל (כלל ד ס"א בהגה"ה) שמצוי שהאב מתעניין במצבו וענינו של בנו הדר בעיר אחרת, ושואל גם כן על תורתו, אם לומד הוא עדיין או לא, וכותב שאין היתר לאב לשאול על כך, אלא כאשר מטרת שאלתו היא לתועלת,

מרור זה על שום מה? - מדוע עושים זכר לצרות והשעבוד של מצרים?

פסחים דף קכ

על מצות ומרורים יאכלוהו

שהוא משתמש בכלים שנפלטו מהאניה, ומצבו השתפר קמעה. חלפו שבועיים, ולילה אחד פרצה סערה עזה. ברק פגע בצריף שלו, וכל האי התחיל לעלות בלהבות. בעור שיניו הצליח האיש להמלט לתוך מערה, ממנה הביט בתוגה על הלהבות: הנה, הצריף שלו על כל תכולתו, הזכרונות האחרונים שנשארו לו, גם הם הולכים לאיבוד. הוא נשא עיניו השמימה ואמר: "רבונו של עולם, למה??... למה??... וכך, עם ה"למה" הזה הוא נרדם.

הוא התעורר לשמע קולות של בני אדם. כשיצא החוצה מהמערה, ראה אנשים מחפשים משהו. כשראוהו, צעקו לעברו: "הנה הוא!" שאל אותם מי הם, והם סיפרו: "כבר שבועים אנחנו מחפשים אותך, ורק עכשיו הצלחנו לעלות על עקבותיך, מדוע לא הדלקת אש קודם?"...

הקב"ה - "ממכה עצמה מתקן רטיה". המכה עצמה, המרור - אנו מאמינים כי גם בו עצמו טמונה טובה עבורנו, אך לא תמיד אנו מבינים זאת.

(הרב שלמה לוינשטיין שליט"א, 'זמתוק האור')

הטעם של אכילת מצה הוא, שבזה עושים אנו זכר לחרות. אבל המרור, הוא הרי זכר לשעבוד, ואם כן עלינו להבין איזו מטרה יש בעשיית זכר לשעבוד אחר שכבר נגאלנו?

אלא, יהודי יודע שלא רק החרות היא דבר טוב, אלא גם השיעבוד הוא חלק מהטוב! לא תמיד אנו מבינים זאת, אך בכל זאת, אנו מאמינים באמונה שלימה שכל מה שבא עלינו הוא לטובה!

לא מזמן התפרסם מעשה [איני יודע אם היה או לא... אך הלקח הוא אמיתי!] באדם שהאניה בה הפליג טבעה, והוא נסחף עם הגלים. בקושי הצליח להגיע לחוף באפיסת כוחות ובלי נשימה, אבל ברוך ה' חייו ניצלו.

כך הוא שכב מותש על החוף, עד שהתאושש מעט. קם, הביט סביבו ולא ראה כלום. בינתים, לאט לאט התחילו להגיע מכיוון הים כל מיני כלים וחפצים שנסחפו מהאניה. שמח האיש שמחה גדולה, הנה יש לו זכר ממה שהיה לו וחפצים שיוכל להשתמש בהם ויהיו לו לעזר רב. בנה לעצמו צריף, שם הניח את החפצים הללו, וזו היתה נחמתו. הוא פתח בחפושים אחר מים ומזון, תוך

* שיעורים מקוצרים על הדף היומי

* דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום

* ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

כמה ימים אחר הלידה ניתן לערוך 'פדיון הבן'?

פי שתי ההגדרות, דהיינו, ביום השלושים ואחד ללידה, ולאחר שחלף משך 'חודש לבנה' מהלידה. ולכן, לדוגמה, אם הבכור נולד בסמוך לשקיעת החמה בשעה 7:00 בערב, לא ניתן לפדותו ביום השלושים ואחד ללידה עד קרוב לשעה שמונה בבוקר, משום שרק אז חולף משך חודש לבנה מהלידה.

[משנ"ב תקסח, כ, ושעה"צ כד; בהרחבה]

במצות פדיון הבן, נאמר בתורה: "ופְדוּיָו מִפֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". חודש זה, הוא חודש של 'שנת לבנה', שאורכו 29 ימים, 12 שעות, 44 דקות, וכשלוש שניות. מאידך, 'חודש' בהגדרתו בכל מקום בתורה, הוא שלושים יום; ולפי הגדרה זו, יש לפדות את הבן החל מתחילת היום השלושים ואחד ללידה, ללא התחשבות בשעת הלידה. ולמעשה, אין לפדות את הבכור אלא לאחר שחלף חודש על

כשזמן פדיון הבן חל בתענית ציבור - מתי עורכים את הפדיון?

במוצאי התענית. וכן המנהג. וכאשר היום השלושים ואחד חל בשבת, שאז הפדיון נדחה ליום השלושים ושנים, שהוא יום ראשון - לא קיים החשש שהפדיון יעשה לפני זמנו, ולכן, אם יום ראשון הוא תענית ציבור, יתכן שלכל הדעות יש לעשות את הפדיון עם הסעודה בליל התענית, במוצאי השבת.

[משנ"ב תקסח, כ, ושעה"צ כג-כד; ביאורים ומוספים דרשו, 18, 20, 21]

את פדיון הבן, עושים יחד עם סעודה, כדי לפרסם את המצוה. ואם היום השלושים ואחד ללידה חל בתענית ציבור - יש אומרים שיעשה את הפדיון בליל התענית, (למעט בתשעה באב), כדי שהפדיון יהיה יחד עם סעודה. אך יש אומרים, שבאופן זה, שפודים בליל שלושים ואחד ללידה, קיים חשש שהפדיון יעשה לפני חלוף משך 'חודש לבנה' מהלידה (ראה לעיל), ולכן, יש לעשות את הפדיון דווקא ביום התענית, ואת הסעודה יעשו

בכמה גרם כסף טהור ניתן 'לפדות' תענית יחיד?

ולחילופין, רשאי 'לפדות' את התענית בכסף שיתן לצדקה תמורתה, משום שאנו אומדים את דעתו שעל מנת כן קיבל על עצמו את התענית, דהיינו, שיוכל לפדותה בצדקה.

וסכום הפדיון - השיעור הנמוך ביותר הוא, שווי 12 מטבעות של 'פשיט', שערכם הכולל הוא בשווי של כ־11.33 כסף טהור; ומעבר לכך, צריך כל אדם להוסיף כפי ממונו.

[שו"ע תקסח, ב, משנ"ב י, יא, כב, כג רכז, וביה"ל ד"ה יכול; ביאורים ומוספים דרשו, 24]

הנודר לצום יום אחד, ולא פירש באיזה יום יקיים את נדרו, אזי כאשר יבחר יום מסוים לקיום הנדר, עליו לקבל את התענית בתפילת המנחה שלפניו.

אולם, למרות שקיבל עליו תענית ביום שלפניו, אם במהלך היום נוכח לדעת כי הצום קשה עליו מאוד, או שמסיבה אחרת הוצרך להפסיק את הצום - רשאי להפסיק את הצום, ולצום ביום אחר במקום יום זה.

* ל'קבלה' של תענית יחיד, ישנן שלוש צורות: קבלה 'סתם' - לצום יום אחד או כמה ימים, ללא פירוט ימים מסוימים; קבלה ל'יום זה' - לצום ביום או בימים מסוימים; וקבלה בתפילת המנחה של ערב יום התענית, בנוסח 'הריני בתענית למחר'.

* מי שטעה ואכל או שתה בתענית ציבור, עליו להמשיך ולצום עד לסוף היום. ויאמר בתפילת שמונה עשרה את תפילות 'עננו', אך לא יאמר "ביום צום תעניתנו", אלא "ביום צום התענית הזה". ומן הדין, אינו מחויב לצום יום נוסף, אך יש מן הראשונים שהורה לצום יום נוסף כדי לכפר על אכילתו בתענית ציבור; ויש שכתבו שעליו לצום שלושה ימים: שני וחמישי ושני.

מה שלמדנו לפני מאה ימים:

האם מותר להשתמש בחול המועד בגליל נייר או שצריך להשתמש בנייר חתוך?

שזקוקים לו, ולכבותו כשמסיימים להשתמש בחדר, או לפני השינה, וכדומה - אין צורך לעשותה לפני החג. וכך הדין גם בנוגע לשימוש בגלילי נייר, שהדרך היא לחתוך בסמוך לשימוש את כמות הנייר הדרושה; אולם, יש אומרים שאם ניתן בקלות, וללא הפסד כספי, להשתמש בנייר חתוך במקום בגליל נייר, יש לעשות כן.

[ביאורים ומוספים דרשו תקלה, 5 ו 8]

ישנן מלאכות רבות שמותר לעשותן בחול המועד מפני צורך המועד, אולם, אסור להשאיר את עשייתה בכוונה תחילה לחול המועד. ועם זאת, אין חובה לרכוש את כל מוצרי המזון הנצרכים לחג לפני החג, וכל שכן שאין חובה להכין את כל מאכלי החג לפני החג. וכמו כן, כל מלאכה שהדרך לעשותה בסמוך לשימוש בה - וכגון הדלקת אור החשמל, שהדרך היא להדליק את האור בשעה

הלוח היומי

ח' בניסן | רבי יחיאל מיכל ב"ר אהרן
טוקצינסקי, זצ"ל ר"מ ישיבת עין חיים
ובעל 'גשר החיים', בין השמשות, ועוד

יארצייט:

תע"ב: רבי אליהו ב"ר בנימין וואלף שפירא, זצ"ל, בעל 'אליה רבה'.
תק"ס: רבי מרדכי ב"ר דב בער מנעשכ"ז, זצ"ל בעל 'רשפי אש'.
תקצ"א: רבי יעקב שמשון ב"ר פנחס (מקאריין), זצ"ל, מזאסלב
תשט"ו: רבי יחיאל מיכל ב"ר אהרן טוקצינסקי, זצ"ל ר"מ ישיבת עין חיים ובעל 'גשר החיים', בין השמשות, ועוד.
תשל"ו: רבי אברהם ב"ר מאיר צבי אנגלרד, זצ"ל, אב"ד דוברא ר"י באבוב בת ים

האם אדם שאכל בתענית בה"ב צריך להשלים את הצום? | מה הדין באופן ששלחו מאכלים מסעודת ברית מילה לביתו של אדם המתענה בה"ב? | ובאיזה אופן שייך לפדות תענית בממון?

תמצית שיעור במשנ"ב על סדר 'הדף היומי בהלכה', יום ראשון ח' בניסן תשפ"א: סימן תקס"ח סעיף ב', ברמ"א

צריך להתענות. וכוונתו היא, שכל מה שלמדנו שאם חלה סעודת ברית מילה באחד מימים אלו, היא דוחה את הצומות, זה דווקא כאשר לא קיבל עליו במפורש את התענית, אלא סמך את עצמו על המנהג, או שכאשר ברכו את תענית בה"ב, הוא ענה אמנן. באופן כזה, מכיוון שלא קיבל על עצמו את התענית בנדר, אם רוצה שלא להתענות, רשאי. אבל באופן שקיבל על עצמו את התענית במנחה, שבזה עשה יותר מהמנהג, צריך לקיים ולהתענות גם בסעודת מצוה.

ומצד שני מביא המשנה ברורה, שדעת המגן אברהם ועוד אחרונים, שגם כאשר קיבל עליו במנחה את הצום, כיוון שקבלתו הייתה עבור המנהג המקובל, והרי המנהג הוא שלא להתענות באופן כזה, אינו צריך להתענות, ואילו הרמ"א מדבר במי שאינו מתענה בכל בה"ב או עשרת ימי תשובה, אלא מתענה יום או יומיים, נמצא שאותו אדם צריך מדינא לקבל את עצמו במנחה, ובאופן כזה אכן להתענות, משום שהוא לא סומך על המנהג, שהרי הוא לא מתענה תמיד.

פדיון התענית בממון

יש אומרים, שאדם שמצטער הרבה בתעניתו שהיא תענית יחיד, יכול לפדותה בממון ולא לצום, וכן באונס אחר, אבל תענית ציבור גגזורים על הציבור, לא מועיל פדיון, אלא אם כן הציבור עשו תנאי שאפשר לפדותה בממון. ומבאר המשנה ברורה, שגם לפי אותם יש אומרים, כל זה הוא כשקיבל על עצמו תענית בעלמא, אבל כאשר ייחד בשעת הקבלה יום מפורש שבו הוא אמור להתענות, כגון שאמר הריני בתענית למחר, או שאמר הריני בתענית ביום זה וזה, אזי גם לשיטתם אינו יכול לפדות את התענית בממון.

אכילה בסעודת מצוה שחלה בתענית בה"ב

אומר הרמ"א: אם חלה ברית מילה בתענית בה"ב שנוהגים להתענות לאחר פסח וסוכות, או אפילו בתענית שבעשרת ימי תשובה, מצוה לאכול ולא צריך התרה. ומבאר המשנה ברורה, שהיינו חושבים לומר, שימים אלו הם מיוחדים לצום, ולכן אסור לאדם לאכול אפילו בסעודת מצוה, ואם הוא אוכל יש עליו חיוב להשלים את הצום ביום אחר, ועל זה מחדש הרמ"א, שלא רק שלא צריך לצום באופן כזה, אלא גם לא צריך להשלים את הצום ביום אחר, ויכול להמשיך לאכול ולשתות בביתו גם לאחר סעודת המצוה. אבל לפני הסעודה אסור לו לאכול ולשתות בביתו, ולבעלי הברית מותר לאכול ולשתות מיד, כיוון שהוא יום טוב שלהם.

וטעם הדבר שסעודת מצוה דוחה את הצום, משום שבאופן שחלה ברית מילה באחד מימים אלו, לא נהגו להתענות. אבל אדם שעומד לפני ראש השנה, ויודע שבין ראש השנה ליום הכיפורים בעשרת ימי תשובה יחול ברית מילה שבה יצטרך לאכול, מחויב להתענות עוד יום אחד לפני ראש השנה תמורת אותו יום של עשרת ימי תשובה שבו יאכל, שהרי נגד ד' הימים שאוכלים, כלומר, נגד שני ימי ראש השנה ושבת וערב יום כיפור שאוכלים בין ראש השנה ליום הכיפורים, מתענים ד' ימים קודם. אבל אם ראש השנה הוא ביום חמישי, שאז יש רק ד' ימים לפני ראש השנה, אינו צריך עד כדי כך להקדים ולהתענות יום אחד לפני שבת.

כל ההיתר לאכול בסעודת ברית מילה הוא דווקא כשאכל במקום שנעשתה הברית מילה, אבל אם שלחו לאדם מאכלים מסעודת הברית מילה לביתו, אין לו לאכול.

קבלת תענית בה"ב

ואומר הרמ"א, שאם שקיבל על עצמו את התענית במנחה,

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

להתקשר לתורה

מסביב לשעון

24 שעות

מאת הרבנים הגאונים שליט"א

הרב **דוד בוק שליט"א**
שיעורים מבוארים בלימוד התוס' על
סדר הדף היומי

שלוחה 29

הרב **חיים שמרלר שליט"א**
הדף היומי בבלי • עברית-אידיש

שלוחה 25/26

הרב **אליהו אורנשטיין שליט"א**
הדף היומי בבלי • עברית

שלוחה 21

הרב **אריה זילברשטיין שליט"א**
הדף היומי בהלכה • עברית

שלוחה 1

הרב **מאיר שפרכר שליט"א**
הדף היומי בבלי • עברית

שלוחה 22

הרב **אפרים סגל שליט"א**
הדף היומי בבלי • עברית-אידיש

שלוחה 23/24

הר' **אברהם פוקס הי"ו**
הפותח בכל יום - המייל היומי של דרשו
60 שניות מתוקות על סדר הדף היומי

שלוחה 3

הרב **מרדכי שלמה פריינד שליט"א**
הדף היומי בהלכה • אידיש

שלוחה 131

הרב **יצחק לובינשטיין שליט"א**
הדף היומי בבלי • אנגלית

שלוחה 28

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייה, ללמוד, לדעת

חייגו: *4992 או 077-2222-666

מעלתו של יהודי של ערב פסח

מרן רבי ירוחם ממיר כתב: המתבונן במעשה המצוות של ערב פסח יראה שאין בשכל האנושי לשער גודל הצירוף והזיכרון שמצוות ערב פסח מטהרים ומזככים, ויהודי של ערב פסח גרידא כבר אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, מי הוא שיוכל להתבונן גודל ערכן של מצוות ערב פסח והרושם שעושים למעלה ואלמלא לא באנו אלא בשביל כך לחוד דינו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר לז)

נשתדל להכיר בערך ובגודל המצוות שאנו זוכים לקיים בהכנות לפסח ולעשותן מתוך שמחה.

* שיעורים מקוצרים על הדף היומי

* דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום

* ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' 4992* או 077-2222-666

לתשומת לבכם: התמונות המוצגות כאן יש עליהם זכויות יוצרים ואין להשתמש בכל שימוש שהוא ללא היתר בכתב

העלון מופץ לזיכוי הרבים, אנא הימנעו מקריאה בשעת התפילה וקריאת התורה

דרשו | רח' הקבלן 45 ירושלים | 02-5609000 | לשאלות ופניות בכל נושא: dirshu@dirshu.co.il